

Preventivní činnosti pracovníků školního poradenského pracoviště v základní škole

Eliška Juříčková

Bakalářská práce
2024

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Eliška Jufíčková
Osobní číslo:	H21491
Studijní program:	B0111A190011 Sociální pedagogika
Forma studia:	Prezenční
Téma práce:	Preventivní činnosti pracovníků školního poradenského pracoviště v základní škole

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti školního poradenského pracoviště, prevence a prostředí základní školy.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníků.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1369-4.
- KNOTOVÁ, Dana, 2014. *Školní poradenství*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4502-2.
- MERTIN, Václav a Lenka KREJČOVÁ, 2013. *Výchovné poradenství*. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7478-356-2.
- OPEKAROVÁ, Olga, 2007. *Kapitoly z výchovného poradenství: školní poradenské služby*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského. ISBN 978-80-86723-35-8.
- PROCHÁZKA, Miroslav, 2019. *Metodik prevence a jeho role na základní škole*. V Praze: Pasparta. ISBN 978-80-88290-28-5.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Lucie Cejpek Blaštková, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **15. ledna 2024**
Termín odevzdání bakalářské práce: **26. dubna 2024**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 15. ledna 2024

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a). V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně .....^{26.4.2024}.....

.....

1) Zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlédnutí veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě

pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užíje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolnosti až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá preventivní činností pracovníků školního poradenského pracoviště v základní škole. Teoretická část bakalářské práce se zaměřuje na školní poradenské pracoviště v základní škole, jeho pracovníky a preventivní činnosti ve škole. Hlavním cílem praktické části bakalářské práce je odhalit hranice mezi činnostmi jednotlivých pracovníků školního poradenského pracoviště v oblasti prevence v základní škole. Výzkumné šetření je kvalitativního charakteru a pro získání dat jsme použili polostrukturovaný rozhovor v ohniskové skupině. Výzkumný soubor tvořili čtyři pracovníci školního poradenského pracoviště a těmi jsou výchovný poradce, školní psycholog, školní metodik prevence a školní speciální pedagog v základní škole ve Zlínském kraji. Pro metodu analýzy dat jsme vybrali tematickou analýzu. Výsledky výzkumu odhalily, jaké vykonávají činnosti pracovníci školního poradenského pracoviště, jaké jsou odlišnosti v jejich činnosti a jak mezi nimi probíhá spolupráce.

Klíčová slova: školní poradenské pracoviště, preventivní činnosti, výchovný poradce, školní psycholog, školní metodik prevence, školní speciální pedagog

ABSTRACT

The bachelor thesis deals with the preventive activities of school counseling workers in primary school. The theoretical part of the bachelor thesis focuses on school counseling office in primary school, the workers and the preventive activities at school. The main goal of the practical part of the bachelor thesis is to reveal the boundaries between activities of individual employees of the school counseling office in an area of prevention in primary school. Research investigation is of a qualitative character and we used a semi-structured interview in a focus group to obtain data. The research team consisted of four employees of the school counseling office, and they are an educational counselor, a school psychologist, a school prevention methodologist and a school special pedagogue in primary school in the Zlín region. For the method of data analysis, we chose a thematic analysis. The results of the research revealed what activities are carried out by the employees of the school

counseling office, what are the differences in their activities and how the cooperation between them takes place.

Keywords: school counseling office, preventive activities, educational counselor, school psychologist, school prevention methodologist, school special pedagogue

Ráda bych na tomto místě poděkovala vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Lucii Cejpek Blašíkové, Ph.D. bez které by tato bakalářská práce nevznikla. Chtěla bych paní doktorce poděkovat za nápomocné rady, ochotu a vstřícnost. Také bych chtěla poděkovat mé rodině za oporu, kterou mi byli po celou dobu studia. Mé poděkování patří také všem respondentům za jejich čas a poskytnuté informace k výzkumnému šetření.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	11
I TEORETICKÁ ČÁST	13
1 ŠKOLNÍ PORADENSKÉ PRACOVIŠTĚ V ZÁKLADNÍ ŠKOLE	14
1.1 CÍLE ŠKOLNÍHO PORADENSKÉHO PRACOVIŠTĚ.....	14
1.2 CÍLOVÁ SKUPINA ŠKOLNÍHO PORADENSKÉHO PRACOVIŠTĚ	14
1.3 MODELY PORADENSKÝCH SLUŽEB VE ŠKOLE	15
1.4 ZAMĚŘENÍ ŠKOLNÍHO PORADENSKÉHO PRACOVIŠTĚ NA KONKRÉTNÍ OBLASTI.....	15
1.5 ČINNOST PRACOVNÍKŮ ŠKOLNÍHO PORADENSKÉHO PRACOVIŠTĚ	20
2 PREVENTIVNÍ ČINNOSTI NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE	24
2.1 DRUHY PREVENCE.....	24
2.2 DŮLEŽITÉ DOKUMENTY DLE MŠMT:	24
2.3 RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ A JEHO DRUHY	26
2.4 PREVENTIVNÍ ČINNOSTI PRACOVNÍKŮ ŠKOLNÍHO PORADENSKÉHO PRACOVIŠTĚ	28
II PRAKTICKÁ ČÁST	32
3 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU	33
3.1 TEORETICKÉ UKOTVENÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU	33
3.2 CÍLE VÝZKUMU, VÝZKUMNÉ OTÁZKY.....	34
3.3 METODA SBĚRU DAT	34
3.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR	35
3.5 LIMITY VÝZKUMU	36
3.6 VSTUP DO TERÉNU.....	36
3.7 METODA ANALÝZY DAT	37
4 VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	38
4.1 JAK VYPADÁ SPOLUPRÁCE MEZI PRACOVNÍKY ŠPP A ŠKOLOU?.....	38
4.2 SPOLUPRÁCE MEZI PRACOVNÍKY ŠPP A RODIČI.....	41
4.3 POMOC ZVENČÍ.....	42
4.4 ŠKOLNÍ PORADENŠTÍ PRACOVNÍCI A ŽÁCI.....	43
4.5 HRANICE ČINNOSTI ŠKOLNÍCH PORADENSKÝCH PRACOVNÍKŮ.....	48
5 INTERPRETACE DAT.....	51
ZÁVĚR	55
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	56
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	59
SEZNAM TABULEK.....	60

SEZNAM PŘÍLOH.....	61
---------------------------	-----------

ÚVOD

Školní poradenské pracoviště poskytuje služby žákům, zákonným zástupcům a učitelům. Pomáhá ve škole řešit výchovné, výukové a psychické problémy žáků. Školní poradenské pracoviště je velice důležité pro řešení, ale také předcházení problémů. V dnešní moderní a uspěchané době se čím dál více setkáváme s rizikovým chováním u žáků, které je potřeba řešit (Knotová, et al., 2014).

Mezinárodní studie zjistily, že během školní docházky zažije šikanu průměrně třetina žáků (Česká školní inspekce ČR, 2023). Z tohoto důvodu je potřeba věnovat pozornost zajišťování bezpečného školního prostředí (Procházka, 2019). Učitelé ve většině případů nemají dostatečné odborné znalosti, jak tyto vzniklé problémy řešit a také nemají dostatek času na prevenci. Z tohoto důvodu je důležité, aby na školách fungovalo školní poradenské pracoviště. Je důležité, aby bylo komplexní a obsahovalo co nejvíce odborníků. V základním modelu poradenských služeb se můžeme setkat s výchovným poradcem a školním metodikem prevence. Autorka uvádí, že v případě, že ve školním poradenském pracovišti působí pouze výchovný poradce a školní metodik prevence, může se stát, že budou mít nedostatek času a odborných kompetencí na řešení problémů ve škole (Knotová et al., 2014).

Pro poskytování poradenských služeb ve školách je také důležité přesné definování náplně práce všech odborníků ve školním poradenském pracovišti (Ciklová, 2016). V této bakalářské práci se budeme zaměřovat na preventivní činnosti pracovníků školního poradenského pracoviště a zjistíme, jak probíhá spolupráce mezi těmito odborníky.

Tato bakalářská práce má teoreticko-empirický charakter a obsahuje 5 kapitol. V první kapitole teoretické části, popisujeme školní poradenské pracoviště, jeho cíle, cílovou skupinu, modely, oblasti, kterým se ŠPP věnuje a také činnosti pracovníků školního poradenského pracoviště v základní škole. Ve druhé kapitole popisujeme preventivní činnosti v základní škole, důležité dokumenty, které se zabývají prevencí ve školách, sumarizujeme rizikové chování a jeho druhy, preventivní činnosti výchovného poradce, školního psychologa, školního metodika prevence a školního speciálního pedagoga. Následující kapitoly jsou zaměřené na praktickou část bakalářské práce, která má kvalitativní charakter, jejím cílem je odhalit hranice mezi činnostmi jednotlivých pracovníků školního poradenského pracoviště v oblasti prevence v základní škole. Dále se zde věnujeme charakteristice výzkumu, teoretickému ukotvení výzkumného problému,

výzkumným cílům a otázkám, ale budeme také popisovat výzkumný soubor, který je důležitý pro náš výzkum, limity našeho výzkumu, metodu sběru dat a popíšeme výsledky výzkumu.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ŠKOLNÍ PORADENSKÉ PRACOVISŤE V ZÁKLADNÍ ŠKOLE

První kapitolu naší bakalářské práce budeme věnovat legislativě, ve které je školní poradenské pracoviště ukotveno, dále zmíníme cíle, cílovou skupinu a modely ŠPP. Popíšeme oblasti, kterým se ŠPP věnuje a také pracovníky školního poradenského pracoviště a jejich činnosti.

Školní poradenské služby jsou ukotveny ve vyhlášce č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. Tato vyhláška nám říká, že školní poradenské pracoviště poskytuje poradenské služby žákům a zákonným zástupcům. Mezi pracovníky, kteří působí ve školním poradenském pracovišti, můžeme najít školního psychologa, školního metodika prevence, sociálního pedagoga, školního speciálního pedagoga, výchovného poradce nebo kariérového poradce.

Kucharská, Mrázková, Wolfová & Tomická (2013) ve své knize zmiňují podmínky, které by škola měla zajistit odborníkům ve školním poradenském pracovišti pro jeho správné fungování. Je nutné poskytnout pracovníkům ŠPP pracovnu, ve které budou mít vybavení nezbytně nutné pro práci a také soukromí při jednání se žáky a zákonnými zástupci. Dále je důležité, aby ředitel školy pověřil některého pracovníka školního poradenského pracoviště, aby měl na starost organizaci činností ŠPP.

Pro poskytování poradenských služeb ve školách je také důležité přesné definování náplně práce všech odborníků ve školním poradenském pracovišti (Ciklová, 2016).

1.1 Cíle školního poradenského pracoviště

Cílem školního poradenského pracoviště ve školách je poskytování poradenství pro žáky, zákonné zástupce a pedagogy školy (Ciklová, 2016). Poskytuje okamžitou pomoc při vzniku problémů a jeho řešením předchází vážnějším potížím a pozitivně působí na daného žáka (Kucharská, Mrázková, Wolfová & Tomická, 2013).

1.2 Cílová skupina školního poradenského pracoviště

Žáci

První a nejdůležitější cílovou skupinou jsou žáci. Poradenské služby se snaží o vytvoření podmínek pro optimální vývoj žáků v průběhu celého vzdělávání. Usilují o naplňování vzdělávacích potřeb žáků, aby mohli rozvíjet své vědomosti, schopnosti a dovednosti (Knotová et al, 2014).

Zákonní zástupci

Další cílovou skupinou jsou zákonní zástupci. Spolupráce mezi školním poradenským pracovištěm a rodinou je stěžejní, jelikož se dítě nejčastěji pohybuje právě v prostředí školy nebo rodiny. V případě, že dojde k problému u žáka, je potřeba vzájemná důvěra a spolupráce mezi školou a rodinou. Je důležité hledat společně vhodné řešení konkrétního problému (Mertin & Krejčová et al., 2013).

Učitelé

Spolupráce školního poradenského pracoviště s učiteli je velice důležitá. Školní poradenští pracovníci poskytují metodickou pomoc učitelům při využívání psychologických a pedagogických metod ve výuce. Díky tomu se zlepšila kvalita výuky u žáků s výchovnými nebo vzdělávacími problémy a také u žáků integrovaných a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (Kucharská, Mrázková, Wolfová & Tomická, 2013).

1.3 Modely poradenských služeb ve škole

Kucharská, Mrázková, Wolfová & Tomická (2013) popisují ve své knize dva modely poradenských služeb, které se odlišují dle zapojených pracovníků ve školním poradenském pracovišti.

Prvním modelem poradenských služeb je model základní. Tento model je charakteristický tím, že poradenské služby poskytuje výchovný poradce a školní metodik prevence. V tomto modelu mohou být zapojeni také třídní učitelé nebo učitelé, kteří vyučují občanskou výchovu, rodinnou výchovu nebo výchovu k volbě povolání (Kucharská, Mrázková, Wolfová & Tomická, 2013).

Druhým modelem je model rozšířený. Obsahuje stejné pracovníky jako model základní, ale mohou v něm být zapojeni další pracovníci, jako je například školní psycholog nebo školní speciální pedagog. (Kucharská, Mrázková, Wolfová & Tomická, 2013).

1.4 Zaměření školního poradenského pracoviště na konkrétní oblasti

V naší bakalářské práci je velice důležité kromě náplně činnosti pracovníků školního poradenského pracoviště znát také oblasti, na které se ŠPP zaměřuje. Tyto oblasti zaměření vymezuje § 7 vyhlášky č. 72/2005 SB., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních a to následovně:

- Podpora nadaných žáků

- Problematika školní neúspěšnosti
- Problémy s třídním kolektivem
- Rizikové chování
- Vytváření podpůrných opatření pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami
- Kariérové poradenství při volbě povolání
- Integrace žáků
- Žáci s výchovnými a vzdělávacími problémy
- Spolupráce školy se školskými poradenskými zařízeními
- Tvorba a vyhodnocování preventivních programů ve škole
- Spolupráce mezi školou a zákonnými zástupci
- Spolupráce odborníků školního poradenského pracoviště s učiteli, kterým poskytují pomoc při využití psychologických a speciálně pedagogických postupů při vzdělávání žáků

Podpora nadaných žáků

Odhalit nadaného žáka je poměrně obtížné, ale důležité pro jeho další rozvoj schopností a může také ovlivnit další vzdělávání dítěte. V případě, že zvolíme nesprávný postup ve vzdělávání, můžeme žáka negativně ovlivnit v jeho přístupu k učení, ale také v dalším rozvoji jeho schopností a vědomostí. Schopnosti nadaných žáků se mohou objevit kdykoliv během školní docházky a nemusí být nadaní ve všech školních předmětech, ale například jen v jedné oblasti. Je velice důležité použít správné identifikační metody, mezi které se řadí psychologické a pedagogické metody. Psychologické metody obsahují inteligenční testy, testy schopností, tvořivosti a motivace. Mezi pedagogické identifikační metody řadíme například výsledky soutěží, ve kterých se žák účastnil nebo didaktické testy, které testují znalosti a vědomosti žáka. U nadaných žáků je důležité zpracování individuálního vzdělávacího plánu, který je tvořen na základě vyjádření z pedagogicko-psychologické poradny, která provedla vyšetření žáka, dále z prohlášení zákonného zástupce žáka a školního vzdělávacího programu školy. Pro nadaného žáka je důležité řešit náročnější úkoly, mít čas na soustředění se na konkrétní úkol, věnovat se více učení novým věcem, než opakovat (Knotová et al., 2014).

Problematika školní neúspěšnosti

Za školní neúspěšnost považujeme výkonové zaostávání žáků v alespoň jednom předmětu (Vališová, Kasíková & Bureš et al., 2011). Tito žáci nemají problémy pouze ve školních předmětech, ale také v sociálních vztazích. V případě, že učitelé, zákonní zástupci nebo spolužáci označí žáka za neúspěšného, může to v něm vyvolat negativní pocity, které se projevují sníženou sebedůvěrou, klesá motivace k učení a motivace k tomu, aby byli úspěšní. Mezi příčiny školního neúspěchu můžeme zařadit vývojové poruchy žáka, šikanu nebo problémy v rodině, negativní vztah ke škole, ale také způsob, jakým děti tráví volný čas. To může způsobit nezáměr o učení. Mezi takové aktivity patří například hráčství. Mezi důležité opatření, jak předcházet nebo řešit školní neúspěch patří motivace žáka k úspěchu, sledovat známky žáka, všimnout si psychického stavu dítěte a rodinného prostředí, ve kterém žák vyrůstá (Knotová et al., 2014).

Problémy s třídním kolektivem

Problémům s třídním kolektivem se věnuje velké množství pracovníků školy. Patří mezi ně školní metodik prevence, výchovný poradce, školní psycholog a učitelé. Ve třídě je důležité posilovat zdravé vztahy mezi žáky, sociální dovednosti a předcházet sociálně patologickým jevům, mezi které patří například šikana nebo rasismus. Důležité informace o vztazích ve třídě můžeme zjistit pomocí pozorování, rozhovoru nebo dotazníku. Pozorováním můžeme zjistit, jaká je atmosféra ve třídě a také sociální vztahy mezi spolužáky. Díky rozhovoru získáme podrobnější informace o vztazích ve třídě, než z pozorování. K diagnostice pomocí dotazníku můžeme využít dotazník od autora Brauna, který se nazývá Dotazník vztahů ve třídě B-3 a B-4. Tento dotazník můžeme použít u žáků na základní i střední škole. Díky němu můžeme vypátrat žáky, kteří jsou odděleni od ostatních, nebo získáme cenné informace o vztazích ve třídě (Mertin & Krejčová et al., 2013).

Rizikové chování

Rizikovému chování se věnujeme v kapitole 2.3

Vytváření podpůrných opatření pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami

Podpůrná opatření se dělí na pět stupňů. Úkolem podpůrných opatření je vyvažovat obtíže žáků během vzdělávání. Obsahem podpůrných opatření je poskytování poradenských služeb ve škole a školských poradenských zařízeních, poskytnutí speciálních pomůcek

žákům se speciálními vzdělávacími potřebami, dále upravení podmínek při přijímacím řízení na školy, metod a obsahu vzdělávání (MŠMT, 2016).

Kariérové poradenství při volbě povolání

V poradenství pro volbu povolání je důležitá kariérová výchova, která spočívá v aktivním zájmu žáků o rozhodnutí v jejich kariéřním životě. Kariérový poradce by měl dohlížet na prolínání téma kariérového poradenství ve školních předmětech, jako je například člověk a svět práce. V poradenství pro volbu povolání je důležité s žáky rozebírat témata seberealizace, uvědomění si vlastních schopností, koníčky a zájmy žáků, jaké jsou profese na trhu práce a co obnášejí. Je také velmi důležitá spolupráce s rodiči. Zákonní zástupci by měli s dětmi diskutovat o zájmech dětí a profesích na trhu práce (Pýchová, Košťálová, Drahoňovská & Madzirová, 2020).

Pomoc při začleňování žáků s rozdílnými životními podmínkami nebo žáků z cizích zemí

Během adaptace žáků z cizích zemí je důležité vědět, že se integrovaný žák neučí pouze nový jazyk, ale snaží se začlenit do nového kolektivu a kultury státu. Může se také lišit vzdělávací systém, než na který je zvyklý z domovské země a díky tomu může mít žák problém ve výuce. Těmto žákům by se měly naplňovat speciální vzdělávací potřeby a úkolem pracovníků školního poradenského pracoviště je spolu s učiteli vytvořit individuální vzdělávací plán pro žáka (Mertin & Krejčová et al., 2013).

Žáci s výchovnými a vzdělávacími problémy

Mezi vzdělávací problémy žáků patří studijní selhání, nízká motivace ke studiu, nedokončení studia nebo problémy u nadaných žáků. Příčinou těchto problémů může být mnoho. Řadíme mezi ně školní nezralost dítěte, nedostatečné rozumové předpoklady nebo špatný styl učení žáka. Vzdělávací problémy se mohou projevat vyšší náchylností k nemocem, problémy s pozorností, pamětí nebo s čtením a psaním. Výchovné problémy mohou být trvalé nebo v důsledku různých situací. Nejčastěji se projevují v problémových rodinách. Projevuje se záškoláctvím, agresivním chováním vůči ostatním, krádežemi nebo lhaním (Braun, Marková & Nováčková, 2014).

Spolupráce školy se školskými poradenskými zařízeními

Školská poradenská zařízení jsou ukotvena v §116 zákona č. 561/2004 Sb., zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. První školským poradenským zařízením, které bychom rádi zmínili, je pedagogicko-psychologická poradna. Poskytuje poradenství, diagnostiku a prevenci u dětí a mládeže. Toto zařízení spolupracuje se školou a zákonnými zástupci žáků. Spolupráce se školou může obsahovat přípravu preventivních programů pro školní třídy, poradenství a vzdělávání učitelů v oblasti pedagogicko-psychologických kompetencí a poskytují se souhlasem rodičů školám informace o žácích a doporučení, jak s žáky pracovat. Dalším školním poradenským zařízením je speciálně pedagogické centrum, které poskytuje poradenské a terapeutické služby klientům se zdravotním znevýhodněním a jejich zákonným zástupcům. Toto zařízení pomáhá školám se získáním speciálních pomůcek pro žáky se zdravotním znevýhodněním, tvorbou individuálního vzdělávacího programu a úpravou prostředí školy (Knotová et al., 2014).

Prevence rizikového chování, tvorba a vyhodnocování preventivních programů ve škole

Této problematice se budeme věnovat ve druhé kapitole teoretické části naší bakalářské práce, která je zaměřena na preventivní činnost pracovníků školního poradenského pracoviště v základní škole.

Spolupráce mezi školou a zákonnými zástupci

Spolupráce mezi školou a rodinou je stěžejní. Měli by se společně snažit o co nejlepší výchovné a výukové výsledky žáka. Kvalitní spolupráce pozitivně ovlivňuje vzdělávání dětí. V případě nedostatečné spolupráce mezi školou a rodinou může dojít k nedostatečné informovanosti obou stran. Pro zdravé vztahy mezi rodinou a školou je důležitý vzájemný respekt, ze strany školy by měla být ochrana osobních údajů o rodině a žácích, poskytovat důležité informace o dítěti, ptát se na souhlas s poskytnutím osobních údajů o dítěti jiným osobám nebo zařízením (Mertin & Krejčová et al., 2013).

Spolupráce odborníků školního poradenského pracoviště s učiteli, kterým poskytují pomoc při využití psychologických a speciálně pedagogických postupů při vzdělávání žáků

Cílem metodické podpory učitelům je rozvíjet své vědomosti a dovednosti ke zlepšení vzdělávání a výchovy žáků. Pracovníci školního poradenského pracoviště mohou sdělovat učitelům informace o přístupu k žákům s různými problémy nebo obtížemi. Je důležité, aby pracovník ŠPP sděloval učiteli informace v případě, že se bude jednat o vyžádanou radu. V případě, že o radu nepožádá sám učitel, může dojít ke konfliktům mezi pracovníky. Je potřeba, aby si byli pracovníci vědomi, že každý je expert na jiné témata a problémy a společným rozhovorem se mohou navzájem obohatit (Kucharská, Mrázková, Wolfová & Tomická, 2013).

1.5 Činnost pracovníků školního poradenského pracoviště

V této části budeme popisovat činnost pracovníků školního poradenského pracoviště, kterou nalezneme v příloze 3 k vyhlášce č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.

V případě, že ve škole není školní poradenské pracoviště, poradenské služby poskytuje pouze školní metodik prevence a výchovný poradce. V tomto případě dochází k nedostatku času na svou činnost v poradenských službách, ale také na vzdělávání těchto pracovníků a rozšíření jejich znalostí. V legislativě můžeme najít přesné vymezení činností pracovníků ŠPP, ale neřeší financování těchto odborníků. Mnohé školy díky tomu nenajdou potřebné finance na školního psychologa nebo školního speciálního pedagoga. Může se stát, že ve školách nebudou kvalitně vybudované poradenské služby. Když školy nemají ve školním poradenském pracovišti školního psychologa nebo školního speciálního pedagoga, nahrazují jejich práci pedagogicko-psychologické poradny, které mají dlouhé čekací lhůty na vyšetření a to může zákonné zástupce od této služby odradit a může se stát, že rodiče problém dítěte budou ignorovat (Knotová et al., 2014).

Výchovný poradce

Náplň práce výchovného poradce by měla být přesně domluvena s vedením konkrétní školy, ve které působí, jelikož oblast jeho činností je dle vyhlášky velmi obsáhlá. Aby se mohl veškerým těmto činnostem věnovat, musel by mít výchovný poradce celý úvazek (Knotová et al., 2014).

Problém můžeme spatřovat v tom, že výchovný poradce na školách, je převážně učitelem. Má proto snížený pracovní úvazek učitele pouze o několik hodin týdně, což limituje jeho práci v oblasti školního poradenství (Kendíková, 2016).

Činnost výchovného poradce obsahuje poradenství pro volbu povolání žákům a zákonným zástupcům, vypracovává dotazníky v oblasti kariérového poradenství a zařizuje žákům osmé třídy návštěvu na úřadě práce. Zajišťuje nebo sám uskutečňuje diagnostiku speciálních vzdělávacích potřeb žáků s problémy a také pomáhá se začleněním žáků se zdravotním znevýhodněním do školy. Poskytuje individuální poradenství a spolupracuje se školskými poradenskými zařízeními, jako je například pedagogicko-psychologická poradna nebo speciálně pedagogické centrum. V metodické a informační činnosti vede administrativu o své činnosti v poradenských službách, shromažďuje a bezpečně ukládá zprávy a dokumenty žáků z vyšetření ve školních poradenských zařízeních, dle zásad o ochraně osobních údajů. Poskytuje učitelům metodickou pomoc a předává důležité informace v oblasti péče o nadané žáky, žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, začlenění žáků do školy nebo poradenství pro volbu povolání. Zákonným zástupcům a žákům poskytuje informace o školských poradenských zařízeních a činnostech školy v oblasti poradenských služeb a pomáhá při řešení aktuálních problémů. Dalšími činnostmi, které má výchovný poradce na starost je péče o žáky, kteří mají problém se školní docházkou, ale také žáky nadané a integrované. Pomáhá učitelům s vyplňováním dotazníků pro školní poradenské zařízení, tyto dotazníky následně odesílá, předává třídním učitelům zprávy o žácích a poskytuje pomoc při realizaci doporučení z poraden. Důležitou činností výchovného poradce je také sebevzdělávání a účast na vzdělávacích kurzech (Knotová et al., 2014).

Školní metodik prevence

Školní metodik prevence se věnuje preventivní činnosti na škole, kterou budeme popisovat ve druhé kapitole teoretické části.

Školní psycholog

Přítomnost školního psychologa ve školách můžeme spatřovat už dvacet let. Jeho důležitost můžeme vidět v neustále zvyšujícím se počtu žáků se vzdělávacími nebo výchovnými problémy. Věnuje se diagnostické, poradenské, metodické, informační a konzultační činnosti ve školách. Cílem školního psychologa je pomáhat ostatním pracovníkům školy vytvářet bezpečné prostředí pro žáky, kde mohou rozvíjet své

vědomosti, schopnosti a dovednosti. Je důležité, aby pracoval alespoň na půl pracovního úvazku (Knotová et al., 2014).

Školní psycholog by měl mít pro svou práci zajištěné soukromí, ideálně vlastní kancelář, z důvodu soukromých rozhovorů s klienty (Braun, Marková & Nováčková, 2014).

Náplní práce školního psychologa je poradenství pro žáky, zákonné zástupce nebo učitele. Poskytuje individuální nebo skupinové konzultace. Věnuje se krizové intervenci, diagnostice a následnému řešení výchovných nebo vzdělávacích obtíží žáků. Tyto problémy řeší školní psycholog na základě žádosti učitele, rodiče nebo samotného dítěte, které za ním přijde s nějakým problémem. Další oblastí činností školního psychologa je přítomnost u zápisu žáků do první třídy. Poskytuje také zákonným zástupcům poradenství, které se týká odkladu školní docházky. Nabízí učitelům metodickou podporu v oblasti psychologických a pedagogických přístupů ve výuce nebo může nabízet informativní schůzky zákonným zástupcům (Knotová et al., 2014).

Dále může zákonným zástupcům doporučit vyšetřit žáka ve školním poradenském zařízení, jako je například pedagogicko-psychologická poradna. Rozhodnutí je ale na rodiči, zda doporučení školního psychologa poslechne (Braun, Marková & Nováčková, 2014).

Během práce s nadanými žáky je úkolem školního psychologa vyhledávat je, poskytovat jim poradenskou činnost, pomáhat pracovníkům školy s vytvářením individuálního vzdělávacího plánu (Procházka, Šmahaj, Kolařík & Lečbých, 2014). Velice důležitá je v činnosti školního psychologa spolupráce s ostatními pracovníky školního poradenského pracoviště, se kterými spolupracuje v oblasti integrace žáků, poradenství pro volbu povolání nebo diskutují o přístupu a metodách, které využít při práci se žáky. Musí vést také dokumentaci své činnosti a neustále se vzdělávat ve svém oboru. Velice důležitá je také mlčenlivost školního psychologa a ochrana osobních údajů žáků. Náplň práce školního psychologa obsahuje také preventivní činnost, kterou budeme popisovat v následující kapitole (Knotová et al., 2014).

Školní speciální pedagog

Přítomnost školního speciálního pedagoga ve školách přináší mnoho pozitiv. A tím je zkvalitnění poradenských služeb pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a žáky nadané, menší zátěž pro školní poradenská zařízení, se kterými školní speciální pedagog spolupracuje a nesmíme také opomenout zlepšení spolupráce mezi zákonnými zástupci a školou (Kendíková, 2016).

Náplň práce školního speciálního pedagoga se může lišit v každé škole. Je důležité, aby ve škole pracoval alespoň na půl pracovního úvazku a to z důvodu, aby se ve škole orientoval a sžil (Kucharská, Mrázková, Wolfová & Tomická, 2013).

Školní speciální pedagog má na starost poradenství žákům, zákonným zástupcům a učitelům. Učitelům poskytuje metodickou podporu a informace v oblasti speciální pedagogiky a pomáhá ji aplikovat v praxi. Na jejich žádost se také může účastnit vyučovacích hodin, po kterých může učiteli navrhnout další metody při práci se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Se zákonnými zástupci projednává individuální vzdělávací program, který školní speciální pedagog vytváří pro integrované žáky s poruchami učení prvního stupně. Dále rodičům žáků se speciálními vzdělávacími potřebami poskytuje poradenství a konzultace. Pro žáky s poruchami učení druhého stupně vytváří školní speciální pedagog kompenzační programy, které konzultuje s učitelem českého jazyka a třídním učitelem. Také se věnuje speciálně pedagogické diagnostice, navrhuje a uskutečňuje opatření, které slouží ke zlepšení vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a poskytuje učitelům a zákonným zástupcům pomůcky pro tyto žáky. Účastní se také zápisu žáků do první třídy, spolupracuje se školními poradenskými zařízeními a vede dokumentaci o své činnosti. Důležitou činností školního speciálního pedagoga je také sebevzdělávání v oblasti speciální pedagogiky (Knotová et al., 2014).

2 PREVENTIVNÍ ČINNOSTI NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE

Je důležité se ve škole věnovat kromě tradičních služeb, jako je poradenství pro volbu povolání věnovat také prevenci rizikového chování, školní neúspěšnosti a dalším problémům, které mohou vzniknout ve školním prostředí (Knotová, et al., 2014).

Vždy je jednodušší problémům předcházet, než řešit vznik vážných problémů. To platí dvojnásob pro prostředí škol. Není důležitá pouze prevence rizikového chování, ale také vést žáky ke zdravému životnímu stylu. Ve školském zákoně se můžeme dočíst, že mají školy jako povinnost zabývat se preventivní činností. K optimálnímu fungování prevence je důležitá organizace poradenských služeb v dané škole (Ciklová, 2014).

2.1 Druhy prevence

Prvním druhem prevence je primární prevence. Zaměřuje se na předcházení riziku vzniku problémů, ještě než se objeví první příznaky rizikovosti. Cílem je zachování pozitivního vývoje osobnosti žáka a snaha o zabránění vzniku rizikového chování. Také se snažíme předcházet narušení duševního, sociálního a tělesného zdraví. Mezi další cíl primární prevence řadíme udržování a zlepšování zdravého životního stylu dětí (Procházka, 2019).

Aktivity, které můžeme využít v rámci prevence v základních školách, řadíme například třídnické hodiny, vzdělávací akce ve stylu seminářů nebo projektů, dále můžeme využít adaptační pobyty, externí pracovníky, kteří ve školách realizují preventivní programy, zaměřit se na zlepšování fyzické kondice žáků nebo projekty zdravé školy (Procházka, 2019).

Sekundární prevence se zaměřuje na ohrožené jedince, u kterých se snažíme včas zachytit problém, a je zaměřená na konkrétní oblast. Jedná se o individuální nebo skupinovou práci se žáky. Sekundární prevence není vhodná pro větší kolektiv žáků (Gajdošová, 2015).

Třetím druhem prevence je terciární prevence. Její snahou je minimalizování následků rizikového chování nebo snaha o zabránění nežádoucích projevů chování u dětí a mládeže, u kterých už tento problém vznikl (Průcha, Mareš & Walterová, 2003).

2.2 Důležité dokumenty dle MŠMT:

Zákon stanovuje základním školám za povinnost věnovat se preventivní činnosti ve škole. Konkrétně mají za povinnost tvorbu a realizaci Minimálního preventivního programu (Procházka, 2019).

Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019-2027

Jedná se o základní strategický dokument Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Cílem tohoto dokumentu je dostat do povědomí lidí důležitost politiky primární prevence rizikového chování u dětí a také stanovit rámec primární prevence u dětí a mládeže na období 2019-2027. V této strategii jsou popsány principy, které zlepšují primární prevenci ve školách. Patří zde například včasný začátek s preventivními aktivitami ve škole, změna chování a postojů, financování primární prevence, využívání ověřených dat a zhodnocení účinnosti opatření, zohlednění preventivních aktivit na cílovou skupinu a další (MŠMT, 2019).

Minimální preventivní program:

Tento dokument má na starost krátkodobé cíle primární prevence a je tvořen dle současné situace ve škole (Ciklová, 2014).

Jak jsme již výše zmínili, tento dokument mají základní školy povinný a to od roku 2000. Na jeho tvorbu a především uplatňování dohlíží Česká školní inspekce. Tento dokument se musí každý školní rok obnovovat. Ve většině základních škol má na starost Minimální preventivní program a jeho tvorbu školní metodik prevence. Správně by se měli na jeho tvorbě podílet všichni učitelé školy. Tento dokument obsahuje výchovu ke zdravému životnímu stylu, rozvoj žáků v oblasti osobního a sociálního rozvoje, dále rozvoj sociálně komunikativní dovednosti a také snížení vzniku rizikového chování u žáků. Na realizaci Minimálního preventivního programu by se neměli podílet pouze pedagogové školy, ale je důležitá spolupráce dalších subjektů, například zákonných zástupců a žáků. Díky zapojení těchto lidí mohou školy pozitivně ovlivnit klima školy, zamezit vzniku rizikového chování a také motivovat žáky a učitele ke změně ve vyučovacích metodách (Procházka, 2019).

Školní preventivní strategie

Na rozdíl od Minimálního preventivního programu, je Školní preventivní strategie dlouhodobá. Většinou trvá 3-5 let. Nemá přesně stanovenou strukturu a v každé základní škole může mít jiný obsah (Ciklová, 2014).

Nalezneme v něm krátkodobé a dlouhodobé cíle a snaží se oddálit nebo minimalizovat výskyt rizikového chování ve školách (MŠMT, 2010).

Program proti šikanování

Tento dokument vznikl z důvodu zhoršení školního prostředí. Ve školách se začalo častěji objevovat agresivní chování žáků a učitelé i zákonní zástupci začali mít starost o bezpečné klima školy (Procházka, 2019). Cílem programu je snížení vzniku šikany ve školách a také rozšířit povědomí zákonných zástupců v této problematice (Ehlová, 2016).

2.3 Rizikové chování a jeho druhy

Pod pojmem rizikové chování si můžeme představit chování, které negativně ovlivňuje zdraví a sociální chování jedince. Může mít také negativní dopady na své okolí (Procházka, 2019).

Neustále dochází ke zvyšování počtu dětí, které užívají alkohol a návykové látky. Dle statistik má až 14 % žáků ve věku třinácti let zkušenosti s ilegálními návykovými látkami. Z níže uvedených druhů rizikového chování a nárůstu počtu dětí, u kterých se tyto problémy vyskytují, můžeme usoudit důležitost sociálního pedagoga a všech pracovníků školního poradenského pracoviště ve školách (Procházka, 2012).

MŠMT (2010) zveřejnilo Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, které zmiňuje rizikové projevy, kterým se MŠMT věnuje v rámci primární prevence rizikového chování u žáků a to následovně:

- Šikana, agrese, kyberšikana, vandalismus a rasismus
- Sexuální rizikové chování
- Poruchy příjmu potravy
- Záškoláctví
- Užívání návykových látek
- Rizikové chování v dopravě a rizikové sporty
- Negativní působení sekt

Nyní popíšeme výše uvedené druhy rizikového chování, na které se škola nejčastěji zaměřuje v oblasti prevence:

Šikana a kyberšikana

Této problematice se věnuje dokument, který se nazývá Program proti šikanování, který jsme popisovali výše (Ehlová, 2016). Šikana je považována za agresivní chování, které se

opakuje a dochází k ní ve školním prostředí tam, kde nedohlíží žádný učitel. Agresor nejdříve zkouší, jestli je oběť slabší než on a poté své agresivní projevy vůči oběti stupňuje (Procházka, 2012).

Kyberšikana

je projev agrese, který probíhá v online světě. Může k ní docházet přes zprávy nebo sociální sítě, kam agresor zveřejňuje urážlivé materiály. Kyberšikana neprobíhá pouze ve škole, ale také mimo ni. Agresor je většinou anonymní a neví se, kdo je pachatelem. Je složité odhalit agresora a vyhledávat svědky (Ehlová, 2016).

Rasismus

V České republice se začal rasismus objevovat ve větším množství v devadesátých letech dvacátého století (Procházka, 2012). Rasismus představuje projevy předsudků a negativních postojů, které vedou k diskriminaci (Crozier, 2023). Rasismus může být projevován fyzickým násilím, ale také sociálním vyloučením, pohrdáním a slovním násilím (Böhmer & Steffgen, 2023).

Sexuální rizikové chování

„Sexuální rizikové chování považujeme za soubor behaviorálních projevů doprovázejících sexuální aktivity a vykazujících prokazatelný nárůst zdravotních, sociálních a dalších typů rizik“ (Miovský, Skácelová, Zapletalová & Novák et al., 2010, s. 76, 77).

Můžeme zde zařadit nechráněný pohlavní styk, špatné hygienické podmínky, sexuální zneužívání nebo sdílení intimních fotografií či videí na sociálních sítích (Miovský, Skácelová, Zapletalová & Novák et al., 2010).

Poruchy příjmu potravy

Jedná se o onemocnění, které je způsobené rizikovým chováním, kdy má jedinec negativní postoj ke svému tělu. Důsledkem může být podváha nebo naopak nadváha a také zdravotní nebo psychické komplikace. V této oblasti je velice důležitá prevence zaměřená na zdravý životní styl a také na zdravé sebevědomí (Miovský, Skácelová, Zapletalová & Novák et al., 2010).

Záškoláctví

Procházka (2012) definuje záškoláctví jako odchod žáka ze školy, kdy dítě záměrně tají svým rodičům, že školu navštěvuje. Důvodů, proč žák nenavštěvuje školu, může být

mnoho. Může se jednat o problémy v rodině, kam spadají přísné nároky na dítě, rozvod nebo dokonce týrání dítěte. Dalšími příčinami mohou být problémy ve škole nebo negativní působení vrstevníků na žáka.

Jedná se o žáka, který nemá omluvenou absenci. Záškoláctví může probíhat také s vědomím zákonných zástupců, kteří nechávají své dítě záměrně doma, například za účelem hlídání mladšího sourozence (Kyriacou, 2003).

Užívání návykových látek

Patří zde užívání alkoholu, tabákových výrobků a drog. Je důležité najít příčinu užívání návykových látek u žáků a také nastavit vhodná opatření v podobě prevence. Příčinou užívání návykových látek mohou být problémy v rodině, vrstevnická skupina, ve které se dítě pohybuje, osobnost dítěte, genetika, školní prostředí nebo snadná dostupnost návykových látek (Procházka, 2012).

Rizikové chování v dopravě a rizikové sporty

Mezi rizikové chování v dopravě můžeme zařadit například řízení motorového vozidla pod vlivem návykových látek nebo závody. Rizikové sporty jsou charakteristické přečerpáním svých fyzických sil. Může k tomu docházet například v případě, že jedinec sportuje bez ochranných pomůcek (přilba). Nemusí docházet pouze k ohrožování sebe sama, ale také svého okolí (Miovský, Skácelová, Zapletalová & Novák et al., 2010).

Negativní působení sekt

Jedná se o psychologické, ekonomické nebo sociální vlivy sekt, které působí a ovlivňují jedince. V některých sektách může docházet k manipulaci nebo sociálnímu odloučení (Miovský, Skácelová, Zapletalová & Novák et al., 2010).

2.4 Preventivní činnosti pracovníků školního poradenského pracoviště

Výchovný poradce

Ehlová (2016) ve své knize uvádí preventivní činnosti výchovného poradce. V knize zmiňuje preventivní činnosti ve spolupráci se školním metodikem prevence v případě základního modelu poradenských služeb, který jsme popisovali v první kapitole naší bakalářské práce.

V případě základního modelu poradenských služeb ve škole, se výchovný poradce zaměřuje v oblasti preventivní činnosti na záškoláctví, přestup žáka na jinou školu, šikanu

a kyberšikanu, kariérové poradenství, žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a spolupráci s ostatními odborníky, kam patří například psychiatrii nebo sociální pracovníci (Ehlová, 2016).

Výchovný poradce se také věnuje vyhledávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami nebo žáky, kteří potřebují podpůrná opatření. Tyto žáky může následně doporučit k vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně. V náplni práce může mít také žáky s neprospěchem, kteří mohou mít negativní vliv na klima ve třídě, a také ovlivňuje chování žáků se školní neúspěšností. Výše jsme také zmínili, že se věnuje záškoláctví. V rámci prevence má na starost neomluvenou absenci do deseti hodin, ale také zvýšené množství omluvených hodin, které může odhalit skryté záškoláctví. Výchovný poradce může vytvořit metodiku, ve které bude postup při řešení problémů s absencí. Další preventivní činnosti výchovného poradce může být řešení problémů při porušení školního řádu. V souvislosti s prevencí projednává výchovný poradce tyto problémy se zákonnými zástupci (Knotová et al, 2014).

Na stanovení náplně práce výchovného poradce má vliv také složení školního poradenského pracoviště ve škole (Knotová, et al., 2014). V případě rozšířeného modelu poradenských služeb může být rozdělení preventivních činností mezi pracovníky školního poradenského pracoviště jiné na základě domluvy mezi pracovníky v konkrétní škole (Ciklová, 2014).

Školní psycholog

Dle Gajdošové (2015) se školní psycholog věnuje v oblasti prevence zlepšováním klima školy a třídy, pomoci žákům při zvládnání konfliktů, emocí a stresu, soustředí se také na pozitivní vztah ke škole a k učení, dále sem řadíme metodickou podporu učitelům v oblasti prevence. Má na starost také tvorbu a realizaci preventivních programů, které mohou být zaměřené například na prevenci psychických problémů, šikanu a rasismus, závislosti, třídní klima nebo sexuální prevenci.

V rámci prevence se věnuje také školní neúspěšnosti. Snaží se sledovat známky žáků, převážně v náročných obdobích žáků, kam spadá nástup do prvního ročníku nebo přechod z prvního stupně na stupeň druhý, ale také přijímačky na střední školu. Vliv na známky žáků mají také rodinné nebo výchovné problémy žáků. Školní psycholog se také podílí na jejich řešení. V případě sledování známek a výše uvedených problémů se mlže předejít školní neúspěšnosti žáka. V rámci nadaných žáků má na starost školní psycholog

psychologickou podporu těchto žáků z důvodu osobních problémů nebo mohou mít problémy v kolektivu třídy. V oblasti prevence je také důležité kariérové poradenství ve spolupráci s výchovným poradcem. Je klíčové v prevenci studijního selhávání, ale také předchází budoucí nezaměstnanosti, rizikovému chování a nedokončení studia. Školní psycholog v této oblasti provádí diagnostiku studijních předpokladů u žáků. Školní psycholog musí mít zvýšenou pozornost zejména u žáků jiného etnika, integrovaných, nadaných nebo naopak neúspěšných žáků (Braun, Marková & Nováčková, 2014).

Školní metodik prevence

Pozici školního metodika prevence může obsadit jakýkoli učitel, který působí ve škole, pod podmínkou vzdělávání k výkonu specializovaných činností, kterými musí školní metodik prevence disponovat. Dříve působil školní metodik prevence ve školách jako protidrogový odborník. Od roku 2000 se začala jeho náplň práce měnit a začal se zabývat i ostatními sociálně patologickými jevy (Knotová et al., 2014).

Mezi jeho činnosti v oblasti prevence patří zejména tvorba a realizace preventivních programů ve škole zaměřených na rizikové chování, které jsme popisovali výše. Snaží se vyhledávat žáky, u kterých je riziko vzniku rizikového chování. Účastní se preventivních akcí školy a musí také dohlížet na zapojování prevence do průřezových témat. Patří zde například multikulturní výchova, která může předejít vzniku rasismu. Školní metodik prevence má také na starost metodickou podporu učitelům v oblasti předcházení sociálně patologickým jevům. Poskytuje jim v této problematice poradenství. Komunikuje s učiteli o žácích, jelikož ti jsou mnohdy první, kdo si problému u žáků všimne. Takže je s nimi v kontaktu a snaží se vyhledávat problémové chování. Neustále se snaží zlepšovat preventivní činnosti ve školách a podílí se na vytváření bezpečného prostředí ve škole. Má také na starost tvorbu minimálního preventivního programu a jeho realizaci spolu s ostatními pracovníky školy. Má na starost také jeho vyhodnocení. Musí také spolupracovat s orgánem sociálně-právní ochrany dětí nebo s pedagogicko-psychologickou poradnou. Také se musí v oblasti prevence neustále vzdělávat, účastnit se například konferencí nebo kurzů, které jsou zaměřené na prevenci (Knotová et al., 2014).

Školní speciální pedagog

Školní speciální pedagog se podílí na vyhledávání žáků, u kterých je riziko vzniku školní neúspěšnosti. Do této oblasti řadíme také vyhledávání žáků s rizikem vzniku specifických poruch učení. V preventivní činnosti se také věnuje žákům, kteří nastupují do první třídy

v základní škole. Zákonná zástupci některých žáků po nástupu do první třídy dodají do školy zprávu z vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně nebo v logopedické ambulanci či jiném zařízení. U těchto dětí je potřeba sledovat adaptaci v novém prostředí a předcházet možným problémům, jako je například školní neúspěšnost. Školní speciální pedagog se může také podílet na práci s třídním kolektivem, dle domluvy ve školním poradenském pracovišti. Většinou se na třídním klima podílí v případě, že je v kolektivu žák se speciálními vzdělávacími potřebami nebo poruchami učení. V oblasti prevence u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami nebo s poruchami učení, či zdravotním znevýhodněním poskytuje učitelům metodickou podporu, jaké metody využívat nebo jak předcházet školní neúspěšnosti (Kucharská, Mrázková, Wolfová, & Tomická, 2013).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU

Náš výzkum byl realizován s úmyslem odhalit hranice mezi činnostmi jednotlivých pracovníků školního poradenského pracoviště v oblasti prevence v základní škole. Ve výsledcích zmíníme témata, která obsahují spolupráci mezi pracovníky ŠPP se školou a zákonnými zástupci, také pomoc zvenčí, kam spadají školská poradenská zařízení nebo organizace nabízející preventivní programy do škol a jako poslední téma zmíníme práci školního poradenského pracoviště se žáky školy.

Následující kapitoly se budou věnovat teoretickému ukotvení našeho výzkumu, výzkumným cílům a výzkumným otázkám. Zmíníme výzkumný soubor, který jsme zvolili pro naši bakalářskou práci, limity, které ovlivnily sběr dat a popíšeme vstup do terénu a metodu sběru dat.

3.1 Teoretické ukotvení výzkumného problému

Tato bakalářská práce bude zaměřena na preventivní činnost pracovníků školního poradenského pracoviště v základní škole. Konkrétně se budeme zabývat hranicemi mezi činnostmi školních poradenských pracovníků v oblasti prevence v ZŠ.

Prevence na základních školách je důležitá pro předcházení šikaně, agrese, záškoláctví, užívání návykových látek a dalšímu rizikovému chování a patologických jevů (Knotová et al., 2014). Mezinárodní studie zjistily, že během školní docházky zažije šikanu průměrně třetina žáků (Česká školní inspekce ČR, 2023).

V roce 2001 vznikla snaha o zařazení poradenských služeb do škol díky Národnímu programu rozvoje vzdělání v České republice. Až v roce 2005 ve školách vznikala poradenská pracoviště, díky vyhlášce č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních. Množství pracovníků školního poradenského pracoviště je vázané na sestavě zaměstnanců. Na tomto závisí kvalita poskytovaných služeb. Je potřeba se více zaměřit na prevenci rizikového chování. V případě nedostatku pracovníků školního poradenského pracoviště se může stát, že jsou odborníci příliš zatíženi a to se může projevit na poskytování kvalitních služeb. Z důvodu současné legislativy dochází k tomu, že nejsou potřebné finance k zajištění vhodných podmínek, odborníků a poskytování kvalitních služeb (Knotová et al., 2014).

Při spolupráci odborníků školního poradenského pracoviště hrozí, že nebudou práci vzájemně diskutovat. Je potřeba, aby spolu pracovníci komunikovali, spolupracovali a znali vzájemně své činnosti a nezasahovali si do nich (Knotová et al., 2014).

3.2 Cíle výzkumu, výzkumné otázky

Hlavním výzkumným cílem této bakalářské práce je odhalit hranice mezi činnostmi jednotlivých pracovníků školního poradenského pracoviště v oblasti prevence v základní škole.

Dílčí výzkumné cíle jsou:

1. popsat činnost pracovníků školního poradenského pracoviště v oblasti prevence v základní škole,
2. odhalit odlišnosti preventivní činnosti v závislosti na struktuře školního poradenského pracoviště v základní škole,
3. odkrýt vnímání hranic činnosti pracovníků školního poradenského pracoviště při spolupráci s ostatními pracovníky ŠPP v základní škole.

Hlavní výzkumná otázka zní: Jaké jsou hranice mezi činnostmi jednotlivých pracovníků školního poradenského pracoviště v oblasti prevence v základní škole?

Dílčí výzkumné otázky jsou:

1. Jaká je činnost pracovníků školního poradenského pracoviště v oblasti prevence v základní škole?
2. Jaké jsou odlišnosti preventivní činnosti v závislosti na struktuře školního poradenského pracoviště v základní škole?
3. Jak pracovníci vnímají hranice činnosti ve spolupráci s ostatními pracovníky školního poradenského pracoviště v základní škole?

3.3 Metoda sběru dat

Metodu pro sběr dat v tomto výzkumu jsme zvolili ohniskovou skupinu (focus group). Tato technika je charakteristická tím, že se data získávají při setkání skupiny lidí od více participantů najednou a využívá se skupinové interakce. Téma výzkumu je účastníkům předem stanoveno. Tato metoda se využívá ve výzkumech, kde je podstatný skupinový fenomén, který ve výzkumu představuje důležitou roli. Skupinovým fenoménem se myslí

například bariéry a podněty, které mají vliv na jednání participantů. Rozhovor se skupinou je realizován volněji, aby měli participanté možnost reagovat na odpovědi ostatních nebo mezi sebou diskutovat o zvoleném tématu. Výzkumník může v průběhu rozhovoru vymýšlet další otázky na základě odpovědí účastníků (Švaříček & Šed'ová et al., 2007).

Naším výzkumným nástrojem pro získání dat byl zvolen rozhovor. Jedná se o výzkumný nástroj, který je považován dle Švaříčka a Šed'ové et al. (2007) za nejvyužívanější metodu pro získání potřebných dat. Rozhovor nám umožňuje zkoumat náš výzkumný vzorek, a tím získat potřebná data. Během rozhovoru jsme do odpovědí participantů nijak nezasahovali a tím jsme získali přirozené informace. Jednalo se o polostrukturovaný rozhovor, jelikož jsme si předem připravili otevřené otázky, na které jsme se během rozhovoru ptali respondentů (Švaříček & Šed'ová et al., 2007).

Na začátku rozhovoru jsme participantům představili náš výzkum, sdělili jsme jim, že je rozhovor anonymní, dostali jsme souhlas s nahráním rozhovoru a ujistili účastníky, že po sepsání rozhovoru bude nahrávka odstraněna. Dále jsme participantům popsali průběh samotného rozhovoru a sdělili jim pravidla, jako je například skákání do řeči nebo před odpovědí říct nahlas svou pracovní pozici. Rozhovor jsme vytvořili z otevřených otázek, které nám pomohly naplnit naše výzkumné cíle (viz Příloha I).

3.4 Výzkumný soubor

Základním výzkumným souborem naší bakalářské práce jsou pracovníci školního poradenského pracoviště na základní škole ve Zlínském kraji.

Výzkumný vzorek byl vybrán záměrně na základě komplexnosti školního poradenského pracoviště a ochotou vedení školy s uskutečněním výzkumu v základní škole. Naš výzkumný vzorek tvoří čtyři participanté a tím je výchovný poradce, školní psycholog, školní metodik prevence a školní speciální pedagog.

V rámci našeho výzkumu jsme kontaktovali ředitele základní školy ve Zlínském kraji, která má komplexní školní poradenské pracoviště a požádali je o spolupráci během uskutečnění výzkumu.

Základní informace o participantech našeho výzkumu jsou uvedeny níže v tabulce.

Tabulka 1 Charakteristika výzkumného souboru

Participantka	Pohlaví	Věk	Pracovní pozice	Délka praxe na pracovní pozici (uvedená v letech)
VP	žena	58	Výchovný poradce	21
ŠP	žena	49	Školní psycholog	10
ŠMP	žena	35	Školní metodik prevence	1
ŠSP	žena	32	Školní speciální pedagog	3

3.5 Limity výzkumu

Realizaci našeho výzkumu v ohniskové skupině nám mohly ovlivnit limity výzkumu.

Výrazným limitem, který jsme pocítili již na začátku realizace výzkumu, byly komplikace při hledání vhodné základní školy, která by byla ochotna se výzkumu zúčastnit. Školní poradenští pracovníci odmítali účast ve výzkumu z důvodu problému při hledání společného termínu pro rozhovor v ohniskové skupině. Později jsme museli snížit z našich požadavků a realizovat rozhovor pouze se čtyřmi školními poradenskými pracovníky v základní škole.

Dalším limitem, který jsme spatřili, bylo nedostatek zkušeností výzkumníka, který realizoval rozhovor v ohniskové skupině, což mohlo ovlivnit sběr dat a rozvinutí konverzace mezi účastníky.

Třetím limitem je, že by mohlo dojít ke zdrženlivosti jistých účastníků, z důvodu odlišností názorů nebo nesouhlasu. Další limit, který bychom chtěli zmínit je položení osobních otázek, na které účastníci nechtějí odpovídat kvůli vzniku budoucích konfliktů nebo nedorozumění. Mezi další limit řadíme délku rozhovoru, jelikož může dojít k vyčerpání účastníků nebo ke zkráceným odpovědím (Švaříček & Šed'ová et al., 2007).

3.6 Vstup do terénu

Kontakt s vybranou základní školou jsme uskutečnili prostřednictvím emailové korespondence s ředitelkou školy, kde jsme napsali důležité informace o výzkumu, jako je například výzkumný problém, výzkumné cíle a otázky, příklad otázek, které se budou

objevovat v rozhovoru a také, jak by byl výzkum realizován. Následně jsme byli pozváni do základní školy na schůzku s paní ředitelkou, které se účastnili i pracovníci školního poradenského pracoviště. Společně jsme se domluvili na termínu rozhovoru v ohniskové skupině, odpověděli jsme na dotazy od participantů a seznámili jsme je s průběhem výzkumu a etickými zásadami.

Rozhovor v ohniskové skupině byl realizován v prostředí základní školy, konkrétně v prázdné učebně po konci vyučování, aby bylo zajištěno soukromí a klid. Následně jsem participanty seznámila s účelem sběru dat a poté nám podepsali informovaný souhlas s účastí ve výzkumu. Jakmile participanti podepsali informovaný souhlas, seznámili jsme je s průběhem a pravidly rozhovoru. Poté jsme přešli k samotnému sběru dat. Rozhovor se skládal z otevřených otázek. Během rozhovoru nás napadaly další otázky a sběr dat probíhal do opakování odpovědí a tím došlo k nasycení dat.

3.7 Metoda analýzy dat

Data, která jsme získali z rozhovoru v ohniskové skupině, jsme následně zpracovávali pomocí tematické analýzy. Tematická analýza nám poskytuje detailní popis dat získaných z rozhovoru. Nejdříve jsme se museli seznámit se získanými daty opakovaným čtením rozhovoru. Tím jsme získali přehled v získaných datech a pronikli jsme hlouběji do tématu. Poté jsme data začali zpracovávat pomocí otevřeného kódování (viz Příloha II). Tím jsme vytrídili data. Po této fázi jsme se pustili do fáze hledání témat z rozhovoru. Nesou vyšší význam než kódy. Snažíme se nacházet vztahy mezi jednotlivými kódy a tématy, které jsme z rozhovoru získali. Následně jsme popsali témata, které jsme později využili v interpretaci dat (Hendl, 2016).

4 VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

V této kapitole se budeme věnovat výsledkům výzkumného šetření. Postup, podle kterého jsme zpracovávali data, je popsán v předchozí kapitole. Níže uvádíme 5 témat, která nám vyšla z analýzy dat pomocí tematické analýzy:

- Jak vypadá spolupráce mezi pracovníky ŠPP a školou?
- Spolupráce mezi pracovníky ŠPP a rodiči
- Pomoc zvenčí
- Školní poradenští pracovníci a žáci
- Hranice činnosti školních poradenských pracovníků

4.1 Jak vypadá spolupráce mezi pracovníky ŠPP a školou?

Spolupráce mezi odborníky školního poradenského pracoviště a pedagogy školy je velice důležitá pro vytváření bezpečného a optimálního prostředí pro žáky: „...*spolupracovali a zajistili vhodné podmínky pro vzdělávání žáků.*“ (VP) Učitelé se na pracovníky školního poradenského pracoviště obrací v případě, že se ve třídě nebo u konkrétních žáků objeví výukové nebo výchovné problémy. Prvních nežádoucích projevů si většinou všimnou právě učitelé, kteří informují školní poradenské pracovníky, kteří se snaží o vyřešení daného problému u žáka: „*První podnět většinou přijde právě od učitelů, kteří si všimnou nějakých problémů u žáka.*“ (VP)

V případě, že školní poradenští pracovníci doporučí žáka k vyšetření ve školském poradenském zařízení, toto zařízení doručí výchovnému poradci přes datovou schránku zprávu z vyšetření žáka: „...*přijde přes datovou schránku doporučení...*“ (VP) Školským poradenským zařízením se myslí například pedagogicko-psychologická poradna nebo speciálně pedagogické centrum. Poté nastává rozhovor mezi třídním učitelem žáka a výchovným poradcem. Výchovný poradce má za úkol oznámit učitelům, jaké má žák doporučená podpůrná opatření, jaké využívat metody během vyučování, jak s ním pracovat: „...*kde musím informovat třídní učitele o výsledku vyšetření...*“ (VP) V případě, že žák podstoupil vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně, měl by mít po dvou letech další vyšetření, zda se problémy žáka zlepšily nebo došlo naopak ke zhoršení. Poté musí výchovný poradce znovu informovat třídní učitele o změnách, ke kterým došlo: „*Po dvou letech většinou musí žák znovu na vyšetření, aby se zjistil posun stavu dítěte.*“ (VP)

V případě, že se jedná o žáka se speciálními vzdělávacími potřebami, výchovný poradce předá zprávu z vyšetření školnímu speciálnímu pedagogovi, který informuje třídního učitele o doporučení z poradny. Pokud má žák výchovné nebo výukové problémy, komunikuje s třídním učitelem výchovný poradce: *„Já informuji třídní učitele a ostatní učitele žáka o doporučení ze školských poradenských zařízení v případě žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.“* (ŠSP)

Je důležité, aby učitelé znali činnosti, kterým se jednotliví školní poradenská pracovníci věnují: *„...ve spolupráci s třídními učiteli, kdy se nám zdá, že nějaké dítě potřebuje pomáhat, tak na základě signálů například od rodičů, třídních učitelů, ...“* (VP) V případě, že třídní učitel u dítěte odhalí psychické problémy, jde kontaktovat školního psychologa: *„Když se učiteli nezdá nějaký žák a má pocit, že by mohl trpět psychickými problémy, tak kontaktuje mě.“* (ŠP) Pokud se jedná o nežádoucí projevy chování, jako je například problém ve třídním kolektivu nebo šikana, kontaktuje školního metodika prevence: *„Pokud se ve třídě objeví šikana nebo jiné rizikové chování tak to mám na starost já.“* (ŠMP) V momentě, kdy má třídní učitel pocit, že by bylo vhodné odeslat dítě k vyšetření do pedagogicko-psychologické poradny, kontaktuje výchovného poradce, který má na starost dokumenty ze školních poradenských zařízení: *„základě signálů například od rodičů, třídních učitelů, tak se spolu domlouváme na tom, že třeba nějaké dítě doporučíme vyšetřit v pedagogicko-psychologické poradně...“* (VP) Pokud se chce učitel poradit o metodách, které využít ve vyučování u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami nebo u žáků se zdravotním znevýhodněním či postižením, kontaktuje školního speciálního pedagoga: *„Poskytuji metodickou podporu také učitelům, kteří potřebují vědět něco ohledně žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.“* (ŠSP)

Třídní učitelé občas sami osloví odborníky školního poradenského pracoviště, aby se poradili o přístupu k žákům s problémy: *„...předávám důležité informace jak s dítětem pracovat...“* (ŠP) Učitelé také vyhledávají školní poradenské pracovníky s žádostí o kontakty na další pracoviště nebo odborné webové stránky: *„Když u ostatních učitelů vidím, že mají nějaký problém, tak jim doporučuji nějaké kontakty...“* (ŠMP) Třídní učitelé jsou často ti, kteří upozorní na problém ve třídě nebo požádají školního psychologa, aby realizoval preventivní program: *„po domluvě s třídním učitelem nachystám program. Když jsem například dlouho nebyla v nějaké třídě, tak se s třídním učitelem domluvíme na základě požadavku a něco spolu vymyslíme.“* (ŠP)

Ve škole se také svolává komise, kde se řeší problémy s častou absencí. Účastní se jí zákonní zástupci, žák, ředitel, třídní učitel, školní metodik prevence a školní psycholog. Snaží se předejít skrytému záškoláctví nebo situaci, kdy dítě nechodí do školy vůbec. Společně se snaží najít řešení, jak problém vyřešit a také zjišťují důvod častých absencí: „...*když to zavání skrytým záškoláctvím, tak se nejdřív kontaktuje rodič třídním učitelem a když to pokračuje tak to řeším já. Máme i sezení s paní ředitelkou, metodikem, mnou, třídním učitelem, rodič i žák.*“ (ŠP)

Dále bychom rádi zmínili, jak probíhá spolupráce mezi pracovníky školního poradenského pracoviště v problematice prevence ve škole. Během komunikace o žácích s konkrétními problémy musí dodržovat mlčenlivost a předávat si pouze informace, které nutně potřebují pro práci s žákem: „...*ale intimní a choulostivé věci mi říct nemůže. Školní psycholog se s námi snaží dost komunikovat a říká nám pouze to, co je prospěšné abychom věděli...*“ (VP) Preventivní programy v základní škole připravuje metodik prevence ve spolupráci se školním psychologem. Školní psycholog právě nejčastěji spolupracuje se školním metodikem prevence, jelikož mají oba na starost prevenci nežádoucích projevů chování. Společně komunikují o přípravě a realizaci preventivních programů na škole: „*Připravuji preventivní program buď sama, nebo právě s metodikem prevence. Někdy je spolupráce nezbytná.*“ (ŠP)

Školní metodik prevence vytváří preventivní programy, které předává třídním učitelům a ti je pouští zákonným zástupcům na třídních schůzkách. Poslední video, které školní metodik prevence vytvořil, bylo na téma sociální sítě a jejich vliv na žáky: „*Takže jsem vytvořila preventivní video zaměřené na čas strávený na internetu, který jsem poslala třídním učitelům, a ti to na třídních schůzkách pustili rodičům.*“ (ŠMP) Školní metodik prevence také spolupracuje s třídními učiteli o zapojení průřezových témat do běžných předmětů, jako je například zdravý životní styl, multikulturní výchova, trávení volného času nebo finanční gramotnost: „*Hodně spolupracuji s učiteli, se kterými se snažíme zapojit do výuky také průřezová témata.*“ (ŠMP)

Školní speciální pedagog nejčastěji spolupracuje s výchovným poradcem, se kterým se radí ohledně kariérového poradenství u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami nebo o úpravách individuálního vzdělávacího programu: „*Nejčastěji řeším s výchovným poradcem kariérové poradenství u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami nebo spolu upravujeme IVP.*“ (ŠSP)

4.2 Spolupráce mezi pracovníky ŠPP a rodiči

Spolupráce mezi zákonnými zástupci a školními poradenskými pracovníky je důležitá při vzniku výukových nebo výchovných problémů u žáků. Spolupracují na předcházení těchto problémů nebo v případě, že se tyto problémy u žáka podchytí, tak se snaží o jejich odstranění nebo předejít zhoršení: „*Spolupracujeme často i s rodiči, se kterými se bavíme o problémech konkrétních žáků nebo se snažíme společně předcházet vzniku nějakých obtíží.*“ (VP)

V případě, že se ve škole přijde na výchovný nebo výukový problém žáka, je povinností školy informovat zákonné zástupce dítěte: „*Povinností pedagogů je ohlásit problémy žáků zákonným zástupcům.*“ (VP)

Třídní učitelé nebo výchovný poradce může rodičům doporučit vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně. Rozhodnutí, jestli poradnu navštíví, je jen na rodiči: „*...rodič pokud uzná za vhodné, tak objedná dítě v pedagogicko-psychologické poradně...*“ (VP) Jakmile přijdou výsledky z poradny, výchovný poradce se s rodičem většinou sejde a promluví si o doporučení, které poradna pro žáka sepsala. Pokud má rodič výhrady, tak je spolu s výchovným poradcem sepíší a pokud bude zákonný zástupce se vším souhlasit, tak dá informovaný souhlas a poté se rozbíhá sepisování plánu rozvoje pedagogy školy: *Rodič mi přijde podepsat doporučení (informovaný souhlas). Já se s rodičem o tom pobavím. Rodič má možnost souhlasit se vším navrhovaným, co můžeme s dítětem dělat, nebo může nesouhlasit a může mít výhrady.*“ (VP) To samé probíhá i po vyšetření žáka po dvou letech od předchozí návštěvy pedagogicko-psychologické poradny, kdy musí rodič opět podepsat dokumenty, ve kterých souhlasí s plánem rozvoje pro žáka: „*Po dvou letech většinou musí žák znovu na vyšetření, aby se zjistil posun stavu dítěte.*“ (VP)

Zákonní zástupci mohou kontaktovat školní poradenské pracovníky prostřednictvím emailové adresy nebo během konzultačních hodin, kdy se na ně mohou obrátit s jakýmkoliv problémem nebo dotazem, který se týká jejich dítěte: „*Zákonní zástupci mě mohou kontaktovat prostřednictvím emailu nebo konzultačních hodin.*“ (ŠP) Školní psycholog si při řešení výchovných nebo psychických problémů sjednává schůzky, ve kterých se účastní jen samotní zákonní zástupci nebo pouze žák. Sjednává si také společnou schůzku s rodiči i samotným žákem dohromady: „*V rámci prevence mám konzultace s rodiči a dítětem společně i odděleně. Řešíme problémy výchovné a psychické.*“ (ŠP) Školní psycholog s rodiči řeší také kromě výukových a výchovných

problémů například záškoláctví. Jedná se o problém s absencí, který se může prohlubovat a vzniknout skryté záškoláctví: „*když to zavání skrytým záškoláctvím, tak se nejdřív kontaktuje rodič třídním učitelem a když to pokračuje tak to řeším já.*“ (ŠP) Zde je velice důležitá spolupráce s rodiči. V případě, že nestačí domluva s třídním učitelem a školním psychologem, uskuteční se komise, které se účastní ředitel školy, školní metodik prevence, školní psycholog, třídní učitel, rodič i žák: „*Máme i sezení s paní ředitelkou, metodikem, mnou, třídním učitelem, rodič i žák.*“ (ŠP)

Školní metodik prevence vytváří preventivní videa pro zákonné zástupce, kterým je pouští třídní učitelé na třídních schůzkách: „*vytvořila preventivní video zaměřené na čas strávený na internetu, který jsem poslala třídním učitelům, a ti to na třídních schůzkách pustili rodičům.*“ (ŠMP) Na těchto hromadných rodičovských schůzkách informuje školní metodik prevence zákonné zástupce také o rizikovém chování, které se ve třídě objevilo: „*V případě, že to trvá déle, tak to sdělím na třídních schůzkách rodičům.*“ (ŠMP) Může se jednat například o užívání tabákových výrobků. Toto nejsou jediné činnosti, které vykonává metodik prevence ve spolupráci s rodiči. Také jim předává kontakty na odborné pracoviště: „*Do sekundární prevence bych také uvedla předávání kontaktů rodičům a vyučujícím žáků, u kterých se projevilo rizikové chování.*“ (ŠMP)

Úkolem školního speciálního pedagoga je komunikace s rodiči o speciálním vzdělávacím programu žáka a doporučení rodičům žáků s výukovými problémy na vyšetření ve školském poradenském zařízení: „*...tak doporučíme vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně. Také se s rodiči bavím o speciálním vzdělávacím programu...*“ (ŠSP)

4.3 Pomoc zvenčí

V tomto tématu se budeme věnovat zařízením a externím pracovníkům, se kterými školní poradenští pracovníci spolupracují v oblasti prevence v základní škole. Patří zde spolupráce se školskými poradenskými zařízeními, středisky výchovné péče a organizacemi, které nabízí preventivní programy pro školy.

Výchovný poradce má na starost dokumenty ze školských poradenských zařízení, které musí uchovávat uzamčené: „*Takže, já mám na starosti agendu, kterou musím mít pod zámkem.*“ (VP) Výchovný poradce nebo učitelé mohou zákonným zástupcům doporučit, aby nechal žáka v těchto zařízeních vyšetřit: „*...nějaké dítě doporučíme vyšetřit v pedagogicko-psychologické poradně nebo speciálně-pedagogickém centru.*“ (VP) Po

vyšetření dostane výchovný poradce dokumenty, ve kterém jsou vypsány závěry z vyšetření a doporučení, jak se žákem pracovat. Je velice důležité, aby škola dodržela všechna doporučení z poraden: „*Dostáváme z poradny doporučení, kde je celá řada rad a postupů, které je dobré, když zařadíme do práce s tím konkrétním dítětem.*“ (VP)

Školní psycholog má často za úkol pracovat s dítětem na základě doporučení, které škola dostala z pedagogicko-psychologické poradny: „*Často řeším problémy, které se zjistí z PPP a držet se jejich doporučení.*“ (ŠP)

Škola také spolupracuje s OSPOD v problematice časté absence. Jak jsme již zmiňovali v předchozí kategorii, škola uspořádá ve spolupráci s orgánem sociálně-právní ochrany dětí komisi, které se účastní také zákonní zástupci s dítětem a společně se snaží najít vhodné řešení: „*Ale OSPOD k nám chodí, když jsou případy s absencí a míváme společně výchovné komise, kde je opět stejná sestava jako jsem říkala, plus pracovník z OSPOD.*“ (ŠP)

V této kategorii bychom rádi zmínili také externí zařízení, která realizují na školách preventivní programy. V případě vážnějšího problému ve škole zkontaktuje školní metodik prevence tyto externí zařízení, kam spadá například Unie KOMPAS, kteří provedou ve třídě preventivní program na předem domluvenou problematiku: „*Tento rok jsme měli preventivní program v jedné třídě na celé dopoledne, které uskutečnila UNIE kompas.*“ (ŠMP)

V problematice primární prevence se na konci školního roku často zvou externí pracovníci, kteří realizují ve škole preventivní programy na předem domluvená témata: „*...zveme do školy externí pracovníky, kteří u nás realizují primární preventivní programy.*“ (ŠMP)

Školní metodik prevence realizuje návštěvu tříd také ve středisku výchovné péče, kde probíhají preventivní programy: „*...nebo se jezdí do střediska výchovné péče HELP v Uherském Hradišti.*“ (ŠMP) Také má na starost komunikaci s externími zařízeními, které nabízí preventivní programy pro školy: „*Mým úkolem je také spolupráce s různými organizacemi,...*“ (ŠMP)

4.4 Školní poradenští pracovníci a žáci

Toto téma se zaměřuje na práci školních poradenských pracovníků se žáky. Obsahuje subtémata jako je komunikace se žáky, sledování příznaků a problémy a jejich řešení.

4.4.1 Komunikace se žáky

Komunikace se žáky je v činnostech školních poradenských pracovníků stěžejní.

V činnostech školního psychologa hraje komunikace velkou roli během individuálních i skupinových schůzek se žáky: „...komunikuje s rodiči, má schůzku s rodičem i s dítětem, jenom s rodičem nebo jen s dítětem.“ (VP) Během komunikace se žáky je klíčová také důvěra. Díky ní mnohdy žáci sami osloví školního poradenského pracovníka, kterému se svěří se svým problémem: „Máme i případy, kdy přijdou sami žáci a sjednají si se školním psychologem schůzku.“ (VP) Školní psycholog realizuje také preventivní programy, které jsou odlišné na prvním i druhém stupni základní školy. Preventivní programy pro žáky prvního stupně se zaměřují na téma vzájemné spolupráce: „Vysvětlujeme, jak je spolupráce důležitá...“ (ŠP) Obsahuje více aktivit, jelikož si z toho žáci odnesou více ponaučení a nových informací, než z pouhé diskuze. Na druhém stupni obsahují preventivní programy více komunikace: „...je to více komunikační...“ (ŠP) Od starších žáků se očekává, že tematické lépe porozumí: „...jelikož se u nich očekává, že věci lépe pochopí...“ (ŠP)

V případě, že se ve třídě vyskytne rizikové chování, například užívání návykových látek, přijde do třídy školní metodik prevence, který s žáky promluví. V případě, že to nebude mít pozitivní účinek, začne se problém více řešit: „V případě, že mě učitel upozorní na problém ve třídě, tak do té třídy jdu a s žáky promluví.“ (ŠMP)

4.4.2 Sledování příznaků

Výchovný poradce má na starost vyhledávání žáků, u kterých je riziko vzniku školní neúspěšnosti: „...se podílím na vyhledávání neúspěšných žáků...“ (VP) Pravidelně sleduje známky u žáků, aby se odhalili žáci, kteří jsou neúspěšní: „...musím pravidelně sledovat známky...“ (VP) Má také na starost vyhledávání žáků, kteří potřebují podpůrná opatření. Jakmile tyto žáky vyhledají, následuje rozhovor se zákonnými zástupci a doporučí se například vyšetření v PPP: „...dá říct, že tyto děti vyhledáváme, domlouváme se s rodiči...“ (VP) Výchovný poradce na škole, kde jsme realizovali skupinový rozhovor má na starost také kariérové poradenství. V této oblasti má na starost také sledovat, zda se s žáky pracuje už od osmé třídy v oblasti volby povolání: „...sledování, jestli se s těmi dětmi pracuje už od osmé třídy...“ (VP) Měl by hlídat, jestli se ve školních předmětech objevuje téma volby povolání. Špatné kariérové poradenství může mít za následek špatnou volbu střední školy: „Snažíme se předejít budoucím problémům při volbě povolání...“ (VP)

Školní psycholog má na starost sledování třídního klima, provádět ve třídách preventivní programy nebo dělat dotazníkové šetření, aby odhalil například šikanu nebo problémy v kolektivu: „...*musím sledovat a zjišťovat, jaké je klima ve třídách...*“ (ŠP) Na základě včasného zjištění problému ve třídě se může předejít vzniku vážnějších problémů, jako je například šikana. Školní psycholog chodí na pozorování žáků do tříd během vyučování nebo o přestávkách: „...*nebo pozoruji jaké je ve třídě klima...*“ (ŠP) V každé třídě se provádí pravidelně preventivní programy na zdravé klima třídy. Po realizaci preventivních programů je nutné vyhodnotit jejich úspěšnost a po čase je zopakovat: „*Musím také vyhodnotit, jaký měl účinek preventivní program...*“ (ŠP) V případě, že se ve třídě nachází extrémně nadaný žák, tak mu školní psycholog poskytuje psychologickou pomoc. S těmito žáky se musí pracovat, jelikož mohou hůř zvládat neúspěchy a celkově potřebují podporu: „...*tak se snažím poskytovat dítěti psychologickou podporu,...*“ (ŠP)

V případě časté absence, kterou jsme už popisovali v předchozích kategoriích, je nutné zmínit důležitost sledování počtu zameškaných hodin u žáků a tím předejít vzniku skrytého záškoláctví. Toto má na starost také školní psycholog: „*Mým úkolem je v této problematice vyhledávání žáků, kteří mají problémy s absencí.*“ (ŠP)

Problémů u žáků si většinou všimnou učitelé nebo rodiče, kteří zkontaktují školní poradenské pracoviště: „...*na základě signálů například od rodičů, třídních učitelů...*“ (VP) V případě začlenění nových žáků v kolektivu je potřeba sledovat případné nežádoucí jevy a včas podchytit problém, aby se situace nezhoršovala: „...*je velice důležité sledovat u integrovaných žáků, jestli nemá problémy v kolektivu.*“ (VP)

Školní metodik prevence má na starost spíše řešení problémů, než podchycení problémů na základě příznaků: „*Já se ve většině času zabývám problémy, které již vznikly,...*“ (ŠMP) Také sleduje účinnost preventivních programů a v případě potřeby je vylepšuje: „...*musím také vyhodnotit, jestli byl účinný...*“ (ŠMP) Metodik prevence uvedl konkrétní případ: „*V posledních letech se nám ve škole vyskytl problém s šikanou. Vzniká díky konfliktům mezi skupinou kamarádek, kdy se k sobě začnou chovat špatně a mnohdy dojde až k chování hraniční s šikanou.*“ Během tohoto problému bylo velice důležité situaci sledovat, aby se problém nezhoršoval a nevznikla šikana.

Nyní přejdeme k činnostem školního speciálního pedagoga, při kterých je důležité sledování. Úlohou školního speciálního pedagoga je podchycování žáků se speciálními vzdělávacími potřebami: „*Snažím se vyhledávat žáky, kteří mají nějaké speciální vzdělávací potřeby.*“ (ŠSP) Školní speciální pedagog uvedl problémy, které je potřeba

sledovat: „*Jsou to žáci, u kterých si všimneme, že mají výchovné nebo výukové problémy.*“ (ŠSP) Sleduje také účinnost nastavených opatření a v případě potřeby dá podnět k úpravě individuálního vzdělávacího plánu: „*...sleduji účinnost těchto opatření...*“ (ŠSP) Školní speciální pedagog má také na starost sledování prostředí školy a průběhu výuky u žáků se zdravotním znevýhodněním, aby jim bylo vhodně přizpůsobeno prostředí, dle jejich potřeb a navrhuje pomůcky, které by žákovi se zdravotním znevýhodněním pomohly během výuky: „*...místa, která by byla potřeba upravit pro žáky se zdravotním znevýhodněním a navrhnout nějaké pomůcky...*“ (ŠSP)

Z této kategorie, ve které se věnujeme sledování příznaků u žáků, jsme se dozvěděli, že není důležité sledovat pouze projevy nežádoucího chování nebo výukových problémů, ale také sledování účinnosti veškerých opatření, která se u žáků nastavila. V případě, že nejsou intervence dostatečné, mohou se upravit nebo se zvolí jiné metody řešení problému.

Pokud by se nad problémy žáků zavíraly oči, mohlo by dojít k vážným problémům. Mohlo by být narušené zdravé klima třídy nebo dokonce školy, vznik kriminality u žáků, šikany, následků užívání drog a místo primární prevence by se řešila prevence terciární.

4.4.3 Problémy a jejich řešení

Výchovný poradce má ve škole na starost kariérové poradenství, výukové a výchovné problémy: „*Výchovná poradkyně řeší výchovné problémy...*“ (ŠMP) V oblasti kariérového poradenství má na starost také přijímací zkoušky na střední školu: „*To znamená zdárný odchod našich žáků devátých tříd na střední školy.*“ (VP) a tím se snaží předejít neúspěchu při výběru střední školy a nezvládnutí přijímacích zkoušek na střední školu: „*...tak se soustředím na prevenci školního neúspěchu*“ (VP) V rámci kariérového poradenství informuje výchovný poradce zákonné zástupce o možnosti zohlednění u přijímacích zkoušek na střední školu: „*informujeme rodiče o možnosti zohlednění při přijímacím řízení.*“ (VP) Výchovný poradce má také na starost doporučení žáků na vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně a komunikaci se zákonnými zástupci, aby se předešlo výukovým a také výchovným problémům: „*domlouváme se s rodiči, rodič pokud uzná za vhodné, tak objedná dítě v PPP*“ (VP) Podílí se na vyhledávání žáků, kteří jsou ohroženi školním neúspěchem, nebo u nich školní neúspěch vznikl: „*...se podílím na zjišťování příčin školního neúspěchu.*“ (VP) Výchovný poradce se také podílí na vytváření podpůrných opatření a snaží se vyhledávat žáky, kteří podpůrná opatření potřebují: „*...vyhledávat děti, které si myslíme, že by potřebovaly podpůrná opatření.*“ (VP)

Mezi činnosti školního psychologa patří spolupráce se školním metodikem prevence na přípravě a realizaci preventivních programů v průběhu nebo na konci školního roku, kam spadá nejčastěji prevence školního klima: „*Preventivní program tedy realizuji buď na základě problému, který byl nebo v rámci prevence obecně.*“ (ŠP) Po uplynutí určité doby se snaží vyhodnotit účinnost preventivního programu, případně ho upravit pro jiné třídy: „*...také vyhodnotit, jaký měl účinek preventivní program...*“ (VP) Na začátku školního roku pořádá spolu se školním metodikem prevence adaptační pobyty pro žáky šesté třídy, kdy dochází ke změně v kolektivu třídy: „*V šesté třídě se nám slučují kolektivy, kdy využíváme adaptační programy.*“ (ŠP) Vytváří spolu aktivity pro žáky na stmelení kolektivu. Jak už jsme zmiňovali v předchozí kategorii, má na starost sledování a vyhledávání žáků, kteří mají výchovné, výukové nebo psychické problémy: „*Já mám na starost výukové, výchovné i psychické problémy žáků.*“ (ŠP) U integrovaných žáků z cizích zemí nebo se zdravotním znevýhodněním se podílí na tvorbě individuálního vzdělávacího plánu. Tímto se snaží předejít školnímu neúspěchu nebo vyloučení z kolektivu: „*Také řeším integraci žáků z jiných zemí, abychom předešli šikaně nebo školnímu neúspěchu.*“ (ŠP)

Sleduje ve škole nežádoucí patologické jevy, které se snaží s ostatními pracovníky ŠPP odstranit, a tím se snaží vytvořit bezpečné prostředí školy. Nejčastěji to bývá užívání návykových látek nebo šikana. Podílí se také na vyhledávání a řešení časté absence u žáků a účastní se komisí při jejich řešení: „*vyhledávání žáků, kteří mají problémy s absencí.*“ (ŠP) Nadaným žákům poskytuje psychologickou podporu: „*...tak se snažím poskytovat dítěti psychologickou podporu, jelikož takoví žáci mívají problém v kolektivu.*“ (ŠP) U žáků se školním neúspěchem se snaží zjišťovat příčinu tohoto problému a poté zavádí intervence: „*...se snažím o vyhledávání a nápravu školního neúspěchu...*“ (ŠP)

Z výše uvedených informací jsme již mohli zjistit, že se školní metodik prevence podílí na řešení výchovných problémů ve škole, podílí na přípravě a realizaci preventivních programů po celý školní rok a na adaptačních pobytech žáků šesté třídy, pomáhá školnímu psychologovi udržovat bezpečné prostředí školy, účastní se komisí při řešení problémů s častou absencí. Jeho činnost z velké části obsahuje komunikaci s pedagogicko-psychologickou poradnou nebo s externími pracovníky, se kterými domlouvá realizaci preventivních programů ve škole: „*...spolupráce s různými poradnami, například pedagogicko-psychologická poradna nebo s organizacemi, které připravují a realizují preventivní programy na školách.*“ (ŠMP) Školní metodik prevence se snaží dohlížet na

zapojení prevence rizikového chování do průřezových témat v předmětech: „...se snažíme zapojit do výuky také průřezová témata...“ (ŠMP) Vytváří preventivní programy na různá témata, která nechává pouštět zákonným zástupcům na třídních schůzkách nebo je sám realizuje ve třídách: „Takže jsem vytvořila preventivní video...“ (ŠMP) Poskytuje také metodickou podporu učitelům a předává jim kontakty na různá zařízení nebo externí pracovníky. Kontakty na další zařízení také předává zákonným zástupcům, kteří si o ně zažádají: „Když u ostatních učitelů vidím, že mají nějaký problém ve třídě, tak jim doporučuji nějaké kontakty...“ (ŠMP)

Školní speciální pedagog má na starost prevenci školní neúspěšnosti u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami: „Snažím se vyhledávat žáky, kteří mají nějaké speciální vzdělávací potřeby.“ (ŠSP) Tvořím a upravuji individuální vzdělávací plánu u těchto žáků ve spolupráci s pracovníky ŠPP a také sledují účinnost IVP: „...vytváříme individuální vzdělávací plán spolu s ostatními pracovníky ŠPP.“ (ŠSP) Má na starost také vyhledávání žáků s poruchami učení: „vyhledávám žáky se specifickými poruchami učení,...“ (ŠSP) Má na starost také sledování prostředí školy a vyhledávání míst, která jsou potřeba upravit pro žáky se zdravotním znevýhodněním: „...místa, která by byla potřeba upravit...“ (ŠSP) Také navrhuje pomůcky, které těmto žákům zlepší vzdělávání ve škole nebo v domácím prostředí: „...navrhnout nějaké pomůcky, které by žákovi pomohly...“ (ŠSP) Velice nutná je také spolupráce se zákonnými zástupci. Ve škole vede dyslektický kroužek pro žáky se specifickými poruchami učení: „...poskytuji také jedenkrát týdně dyslektický kroužek...“ (ŠSP)

4.5 Hranice činnosti školních poradenských pracovníků

V tomto tématu budeme popisovat, jak funguje spolupráce mezi školními poradenskými pracovníky a jak si mezi sebe dělí činnosti, kterým se věnují.

Výchovný poradce uvedl, že vnímá přítomnost školního psychologa pozitivně, jelikož má teď na starost činnosti, které se zaměřují na psychické a výchovné problémy. Tyto činnosti bývaly dříve v kompetencích výchovného poradce. Díky přítomnosti školního psychologa má teď výchovný poradce více času na ostatní činnosti, kterým se musí věnovat. Tyto činnosti jsme již uvedli v předchozích kategoriích.

„Mně jako výchovnému poradci se ulevilo od té doby, co ve škole máme školní psycholožku. Všechny tyto problémy jsem dříve řešila já, ale bylo toho na mě moc.“ (VP)

Školní psycholog má podobné činnosti jako školní metodik prevence: „*protože řešíme různé patologické problémy...*“ (ŠP) Může se stát, že si budou vzájemně zasahovat do činností toho druhého, což může mít za následek vznik konfliktu. Z rozhovoru jsme však zjistili, že mezi sebou za dobu spolupráce nevznikl žádný problém a každý ví, kde má hranice svých činností. Oba odborníci vnímají spolupráci pozitivně a přínosně: „*Jsem se spoluprací s ostatními kolegy ŠPP velice spokojená.*“ (ŠMP) Za školním psychologem často přichází také ostatní školní poradenští pracovníci, kteří se chodí ptát na nestranný názor na problémy žáků, jelikož tyto žáky školní psycholog neučí a je nestranný: „*Obrací se na ni všichni pracovníci poradenského pracoviště...*“ (ŠMP)

Školní speciální pedagog má na starost pouze pár činností z důvodu minimálního pracovního úvazku: „*...mám na starost méně činností školního speciálního pedagoga...*“ (ŠSP) V rozhovoru uvedl, že předává výchovné problémy u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami ostatním odborníkům ŠPP: „*...některé věci přenechávám ostatním pracovníkům školního poradenského pracoviště.*“ (ŠSP) Školní speciální pedagog, jak jsme výše uváděli, má na starost pouze žáky se zdravotním znevýhodněním, vyhledává žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a má na starost tvorbu či úpravu individuálního vzdělávacího plánu.

Z celého skupinového rozhovoru jsme zjistili, že jednotliví pracovníci znají činnosti ostatních pracovníků ŠPP a v případě potřeby ví, na kterého pracovníka žáky, rodiče nebo učitele odkázat. Jsou si vědomi svých hranic a probíhá mezi nimi optimální komunikace a spolupráce. Žádný z pracovníků ŠPP si není vědom žádné situace, během které by došlo k zasahování do činností ostatním.

„*Já ten pocit nemám. Mám spíš pocit, že nám to samo do sebe zapadá, aniž bychom si řekli, co kdo dělat bude nebo nebude. Mám pocit, že nám to samo od sebe funguje a doplňujeme se navzájem.*“ (VP)

Jediný problém, který jsme zjistili během rozhovoru je, že má školní metodik prevence pocit, že si k němu ostatní pracovníci ŠPP a učitelé nechodí pro rady a kontakty na externí pracovníky či zařízení: „*Mám spíše pocit, že za mnou ostatní kolegové nechodí pro kontakty nebo konzultovat případy.*“ (ŠMP)

Školní poradenští pracovníci se snaží neustále vzdělávat a účastní se různých kurzů a konferencí v oblasti školního poradenství. Školní metodik prevence uvedl, jak se na pozici

metodika prevence vzdělává: „*Ted' jsem za poslední rok prošla několika kurzy a školením, které je zaměřené na pozici metodika prevence.*“ (ŠMP)

5 INTERPRETACE DAT

V následující kapitole popisujeme výsledky výzkumného šetření, které nám odpověděly na naše výzkumné otázky a tím jsme dosáhli dílčích výzkumných cílů a hlavního výzkumného cíle. Hlavním výzkumným cílem této bakalářské práce bylo odhalit hranice mezi činnostmi jednotlivých pracovníků školního poradenského pracoviště v oblasti prevence v základní škole.

První dílčí výzkumná otázka zní: Jaká je činnost pracovníků školního poradenského pracoviště v oblasti prevence v základní škole? Díky analýze rozhovorů s respondenty jsme zjistili, jaké jsou jejich činnosti v oblasti prevence v ZŠ. Činností, kterým se pracovníci školního poradenského pracoviště věnují, je velké množství. Všichni školní poradenští pracovníci v ZŠ poskytují služby žákům, rodičům i pedagogům školy, ve které působí. Výchovný poradce, se kterým jsme vedli rozhovor, má na starost výchovné problémy žáků, soustředí se převážně na kariérové poradenství a spolupracuje se školským poradenským zařízením, nejčastěji s pedagogicko-psychologickou poradnou. Také vyhledává žáky, kteří potřebují podpurná opatření. V rámci kariérového poradenství, se soustředí na přípravu žáků na přijímací řízení na střední školu. Poskytuje žákům i zákonným zástupcům informace o přijímacím řízení a snaží se předcházet problémům s podáním přihlášky, odvoláním nebo neúspěchu při výběru střední školy. Výchovný poradce má na starost vyhledávání dětí, které by potřebovali vyšetřit v pedagogicko-psychologické poradně. Poté se musí zkontaktovat se zákonnými zástupci, kterým vyšetření žáka doporučí. Po vyšetření v PPP sděluje třídním učitelům doporučení, které PPP uvedla ve zprávě z vyšetření, jak se žákem pracovat. Jako poslední činnost, které se výchovný poradce věnuje, bychom rádi uvedli sledování známek a tím vyhledávat žáky, kteří jsou ohrožení školní neúspěšností, ale také vyhledává žáky, u kterých se už školní neúspěch objevil a snaží se s ostatními pracovníky ŠPP a třídním učitelem problém řešit. Veškeré činnosti, které jsme výše uváděli, se shodují s pracovní náplní výchovného poradce v publikaci od Knotové et al. (2014). Autorka ve své knize uvádí více činností, kterým se výchovný poradce může věnovat. Výchovný poradce se může také podílet na řešení problémů v kolektivu třídy, řešit rizikové chování a sledovat nadané žáky. Jak ale autorka uvádí, náplň činnosti pracovníků školního poradenského pracoviště se může lišit v závislosti na struktuře ŠPP a na spolupráci s ostatními školními poradenskými pracovníky v dané škole.

Školní psycholog má ve škole na starost výchovné a psychické problémy žáků. Braun, Marková, Nováčková (2014) ve své knize uvádí, že úkolem školního psychologa je také poskytování poradenských služeb zákonným zástupcům a pedagogům školy. Tyto informace se shodují s daty, které jsme získali během rozhovoru v ohniskové skupině od školního psychologa.

Školní psycholog se podílí také na řešení problémů s častou absencí a spolu se školním metodikem prevence se účastní výchovných komisí, kde tuto problematiku řeší s třídním učitelem, ředitelem školy, rodiči a s žákem, případně s pracovníkem z OSPOD. Školní psycholog má na starost také tvorbu, realizaci a vyhodnocování preventivních programů ve škole, dále řeší rizikové chování, klima třídy, také pomáhá při integraci žáků a sleduje jejich začlenění do kolektivu třídy. Výše vypsání činnosti, které jsme zjistili z výzkumu, se shodují s činnostmi v publikaci Gajdošové (2015).

Školní metodik prevence během rozhovoru uvedl, že má některé oblasti činnosti stejné jako školní psycholog. Oba tyto odborníci se věnují rizikovému chování a prevenci ve škole. Školní metodik prevence nám v rozhovoru uvedl, že se věnuje kromě výše uvedených činností také spolupráci s organizacemi, které realizují ve školách preventivní programy, sleduje, jestli se ve školních předmětech objevují průřezová témata zaměřená na prevenci, podílí se na řešení problémů s absencí a poskytuje také metodickou podporu učitelům a poradenské služby rodičům. Školní metodik prevence se také věnuje předávání kontaktů na další odborná pracoviště nebo odborníky. Tato informace se shoduje s výrokem Tomkové, Hejlové, Procházkové, Najmonové et al. (2020), kterou uvedli ve své knize.

Školní speciální pedagog má ve škole, kde jsme realizovali výzkum na starost speciální vzdělávací potřeby žáků, snaží se je podchycovat, soustředí se převážně na výukové problémy. Knotová et al. (2014) ve své knize uvádí také činnosti, které nám sdělil i školní speciální pedagog v rozhovoru a to je úprava individuálního vzdělávacího plánu u žáků s poruchami učení nebo se zdravotním znevýhodněním a vyhledávání žáků s poruchami učení. Také se snaží navrhnout pomůcky, které by mohly pomoci ve vzdělávání těchto žáků.

Druhou dílčí výzkumnou otázkou je: Jaké jsou odlišnosti preventivní činnosti v závislosti na struktuře školního poradenského pracoviště v základní škole? Na tuto dílčí výzkumnou otázku můžeme odpovědět díky zodpovězení první dílčí výzkumné otázky. Výchovný poradce má převážně na starost výukové problémy, kariérové poradenství a spolupráci a

dokumentaci se školskými poradenskými zařízeními. Oproti němu, školní metodik prevence se naopak zaměřuje na výchovné problémy a problematiku rizikového chování. Školní psycholog může mít na starost výchovné, ale také výukové problémy žáků. Jak uvádí Knotová et al. (2014) školní psycholog může spolupracovat také s výchovným poradcem v oblasti kariérového poradenství.

Z rozhovoru v ohniskové skupině jsme zjistili, že má školní psycholog obsáhlou oblast činností. Patří zde kromě výše uvedených činností také psychické problémy. Školní speciální pedagog ve škole, kde jsme realizovali rozhovor v ohniskové skupině má na starost převážně výukové problémy a soustředí se na žáky s poruchami učení, a nebo na žáky se zdravotním znevýhodněním.

Třetí dílčí výzkumná otázka zní: Jak pracovníci vnímají hranice činnosti ve spolupráci s ostatními pracovníky školního poradenského pracoviště v základní škole? V analýze dat jsme popisovali, jak probíhá spolupráce mezi pracovníky ŠPP. V základní škole, kde jsme prováděli rozhovor pomocí ohniskové skupiny, jsme zjistili, že od doby, kdy ve škole působí školní psycholog, se činnosti ostatních pracovníků zmenšily a rozdělily se mezi školního psychologa. Výchovný poradce měl dříve na starost také výchovné a psychické problémy žáků. Z časových důvodů proto některé činnosti přenechal na školního psychologa. Díky tomu se může výchovný poradce soustředit více na své činnosti. Tyto výsledky našeho výzkumu se shodují s tvrzením Knotové et al. (2014), která tvrdí, že v případě, že ve škole působí pouze výchovný poradce a školní metodik prevence, se může stát, že nemají dostatek času ani odborných vědomostí na řešení vzniklých problémů žáků.

Knotová et al. (2014) ve své knize také uvádí, že aktuální legislativa se nezabývá financováním školních poradenských pracovníků a to se také podepisuje na složení ŠPP v základních školách. S tímto tvrzením se shoduje i výrok výchovného poradce, který v rozhovoru uvedl složitost při hledání financí na školního psychologa v základní škole, kde jsme realizovali výzkum.

Školní psycholog v rozhovoru uvedl, že nejčastěji spolupracuje se školním metodikem prevence z důvodu podobných činností, kterým se věnují. Oba se soustředí převážně na výchovné problémy a problematiku rizikového chování. Je důležité, aby měli mezi sebou přesně rozdělené činnosti, kterým se každý věnuje, aby si do nich nezasahovali a nevznikaly konflikty. Ve škole vnímají všichni pracovníci ŠPP pozici školního psychologa za velmi přínosnou.

Z rozhovoru v ohniskové skupině jsme také zjistili, že mezi pracovníky ŠPP probíhá dobrá spolupráce a komunikace. Společně se domlouvají na přístupu a řešení problémů žáků a znají navzájem své činnosti. Tato zjištění z rozhovoru se shodují s výrokem Ciklové (2014), která ve své knize zmiňuje očekávání od pracovníků školního poradenského pracoviště, že budou mezi sebou spolupracovat, konzultovat práci a znali činnosti ostatních pracovníků ŠPP. Zároveň se od nich předpokládá kvalitní spolupráce i se školskými poradenskými zařízeními, jako je pedagogicko-psychologická poradna nebo speciálně pedagogické centrum.

Hlavní výzkumná otázka zní: Jaké jsou hranice mezi činnostmi jednotlivých pracovníků školního poradenského pracoviště v oblasti prevence v základní škole? Hlavní výzkumnou otázku nám pomohly zodpovědět dílčí výzkumné otázky. Z výše uvedených informací jsme mohli zjistit, které činnosti mají na starost jednotliví pracovníci školního poradenského pracoviště. Zjistili jsme, že spolupráce mezi pracovníky ŠPP probíhá optimálně a všichni odborníci jsou si vědomi svých činností a činností ostatních, které respektují a nezasahují si do nich. Činnosti pracovníků školního poradenského pracoviště vzájemně prolínají. Dochází k tomu například u školního psychologa a školního metodika prevence, kteří se věnují například rizikovému chování a úzce spolupracují. K prolínání činností dochází také v případě výchovného poradce a školního speciálního pedagoga při spolupráci v kariérovém poradenství u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Všichni školní poradenští pracovníci se také podílejí na řešení problémů u žáků se školním neúspěchem. Na těchto příkladech můžeme vidět vzájemné propojení ve spolupráci všech pracovníků školního poradenského pracoviště. Zjištěné výsledky jsou situací jedné školy, tato situace může být v jiných základních školách jiná.

ZÁVĚR

V naší bakalářské práci jsme se věnovali preventivním činnostem pracovníků školního poradenského pracoviště v základní škole. Teoretická část se dělila na dvě kapitoly. První kapitola se věnovala školnímu poradenskému pracovišti, kde jsme popisovali co je školní poradenské pracoviště, zmínili jsme modely poradenských služeb, také cíle ŠPP a cílovou skupinu. Poté jsme se věnovali oblastem, kterým se pracovníci školního poradenského pracoviště věnují, a následně jsme zmínili činnosti, kterým se konkrétně věnuje výchovný poradce, školní psycholog, školní metodik prevence a školní speciální pedagog. Ve druhé kapitole jsme se zabývali sumarizací prevence v základní škole, zmínili jsme důležité dokumenty, které jsou v oblasti prevence důležité a těmi byl Minimální preventivní program, Program proti šikanování, Národní strategie 2019-2027 a Školní preventivní strategie. Poté jsme popsali rizikové chování a jeho druhy a následně jsme se věnovali konkrétním preventivním činnostem pracovníků školního poradenského pracoviště v základní škole.

Praktická část bakalářské práce měla kvalitativní charakter. Stanovili jsme si výzkumný problém, následně výzkumné cíle a otázky. Hlavním výzkumným cílem bylo hranice mezi činnostmi jednotlivých pracovníků školního poradenského pracoviště v oblasti prevence v základní škole. Jako výzkumný soubor jsme si zvolili pracovníky školního poradenského pracoviště v základní škole ve Zlínském kraji. Náš výzkumný soubor obsahoval výchovného poradce, školního psychologa, školního metodika prevence a školního speciálního pedagoga. Metodou sběru dat byl v našem případě polostrukturovaný rozhovor, který jsme realizovali v ohniskové skupině a tím jsme získali odpovědi na námi stanovené otázky. Jako metodu analýzy dat jsme použili tematickou analýzu. Po analýze rozhovoru jsme zjistili, jaké pracovníci školního poradenského pracoviště vykonávají činnosti v oblasti prevence, jaké jsou odlišnosti v jejich činnostech, a také se nám podařilo odhalit, jak mezi sebou odborníci ŠPP spolupracují. Zjistili jsme například, že se některé preventivní činnosti pracovníků ŠPP vzájemně prolínají.

Cíle našeho výzkumu jsme naplili tak, jak jsme si je na začátku výzkumu stanovili. Věříme, že jsme zjistili zajímavé informace, které budou pro čtenáře přínosem.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BÖHMER M. & STEFFGEN G. (2023). *Racism in schools: History, Explanations, Impact, and Intervention Approches*. Springer Nature.
2. BRAUN, R., MARKOVÁ, D., & NOVÁČKOVÁ, J. (2014). *Praktikum školní psychologie*. Praha: Portál.
3. CIKLOVÁ, K. (2014). *Rizikové chování ve škole s vazbou na legislativní úpravu: rádce školního metodika prevence*. Ostrava: EconomPress.
4. CIKLOVÁ, K. (2016). *Rizikové chování ve škole s vazbou na legislativní úpravu: rádce školního metodika prevence*. 2. vydání. Ostrava: EconomPress.
5. CROZIER G. (2023). *Racism Racism and Education in Britain: Addressing Structural Oppression and the Dominance of Whiteness*. Springer International Publishing.
6. EHLOVÁ, M. (2016). *Výchovné poradenství na středních školách v kontextu současnosti*. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická.
7. GAJDOŠOVÁ, E. (2015). *Školská psychológia a školský psychológ v 21. Storočí*. 1. Vydanie. Žilina: Eurokódex
8. HENDL, J. (2016). *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál.
9. KENDÍKOVÁ, J. (2016). *Vademecum asistenta pedagoga*. Praha: Pasparta.
10. KNOTOVÁ, D. et al. (2014). *Školní poradenství*. Praha: Grada.
11. KUCHARSKÁ, A., MRÁZKOVÁ, J., WOLFOVÁ, R., & TOMICKÁ, V. (2013). *Školní speciální pedagog*. Praha: Portál.
12. KYRIACOU, CH. (2003). *Helping troubled pupils*. Cheltenham: Nelson Thornes
13. MERTIN, V. & KREJČOVÁ, L. et al. (2013). *Výchovné poradenství*. 2., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer.
14. MIOVSKÝ, M., SKÁCELOVÁ, L., ZAPLETALOVÁ, J. & NOVÁK, P. et al. (2010). *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Praha: Sdružení SCAN, Univerzita Karlova v Praze & Togga.
15. MŠMT (2010). Metodická doporučení a metodické pokyny. *MSMT* [online]. [cit. 2024-04-24]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke>

- dokumenty-doporuceni-a-pokyny?highlightWords=Metodick%C3%A9+doporu%C4%8Den%C3%AD+prim%C3%A1rn%C3%AD+prevenci+rizikov%C3%A9ho+chov%C3%A1n%C3%AD
16. MŠMT (2016). Metodika pro nastavování podpůrných opatření ve školách ve spolupráci se školskými poradenskými zařízeními. *MSMT* [online]. [cit. 2024-03-30]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/37378/>
  17. MŠMT (2019). Strategie a koncepce MŠMT. *MSMT* [online]. [cit. 2024-04-24]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/strategie-a-koncepce-ap-msmt>
  18. ČŠICR (2023). Tematická zpráva-hodnocení rizikového chování žáků základních a středních škol. *CSICR* [online]. [cit. 2024-04-17]. Dostupné z: <https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Tematicka-zprava-%E2%80%93-Hodnoceni-rizikoveho-chovani-za>
  19. PROCHÁZKA, M. (2019). *Metodik prevence a jeho role na základní škole*. V Praze: Pasparta.
  20. PROCHÁZKA, M. (2012). *Sociální pedagogika*. Praha: Grada
  21. PROCHÁZKA, R., ŠMAHAJ, J., KOLAŘÍK, M. & LEČBYCH, M. (2014). *Teorie a praxe poradenské psychologie*. Praha: Grada.
  22. PRŮCHA, J., MAREŠ J. & WALTEROVÁ E., (2003). *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál.
  23. PÝCHOVÁ, S., KOŠTÁLOVÁ, H. DRAHOŇOVSKÁ, P. & MADZIOVÁ, D., (2020). *Kariérové poradenství na každý pád*. Praha: Wolters Kluwer.
  24. ŠVAŘÍČEK, R., & ŠEĐOVÁ, K. et al. (2007). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál.
  25. TOMKOVÁ, A., HEJLOVÁ, H., PROCHÁZKA, M. & NAJMONOVÁ, M. et al. (2020). *Spolupráce učitele s dalšími odborníky v realitě společného vzdělávání*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta. *Pedagogica et psychologica*.
  26. VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ H. & BUREŠ M. et al. (2011). *Pedagogika pro učitele*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada.

27. Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, *ZAKONYPROLIDI* [online]. [cit. 2024-03-30]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-72/zneni-20210101>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
PPP	Pedagogicko-psychologická poradna
ŠMP	Školní metodik prevence
ŠP	Školní psycholog
ŠPP	Školní poradenské pracoviště
ŠSP	Školní speciální pedagog
VP	Výchovný poradce
ZŠ	Základní škola

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Charakteristika výzkumného souboru	36
--	----

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Otázky do rozhovoru

Příloha P II: Ukázka kódování

Příloha P III: Rozhovor s pracovníky školního poradenského pracoviště v základní škole.

PŘÍLOHA P I: OTÁZKY DO ROZHOVORU

1. Jaká je vaše činnost v oblasti primární prevence v základní škole?
2. Jaká je vaše činnost v oblasti sekundární prevence v základní škole?
3. Jaká je vaše činnost v oblasti terciární prevence v základní škole?
4. Jaká je vaše preventivní činnost v oblasti školního a třídního klima?
5. Jaká je vaše preventivní činnost v oblasti integrace žáků?
6. Jaká je vaše preventivní činnost v oblasti nadaných žáků?
7. Jaká je vaše preventivní činnost v oblasti školního neúspěchu?
8. Jaká je vaše preventivní činnost v oblasti rizikového chování?
9. Jak byste popsal/a hranice spolupráce s pracovníky ŠPP v oblasti prevence na vaší škole?
10. Jak byste popsala spolupráci s ostatními pracovníky školního poradenského pracoviště?
11. Čím se vaše činnost liší v činnostech ostatních pracovníků ŠPP v oblasti prevence?
12. Došlo někdy k zasahování do činností ostatních pracovníků?
13. Jak byste popsal/a spolupráci s ostatními pracovníky školního poradenského pracoviště ve vaší škole?

PŘÍLOHA P II: UKÁZKA KÓDOVÁ

školní psycholog a metodik prevence. ^{HRANICE ČINNOSTI} Jak už jsem zmínila, já se soustředím na žáky se zdravotním postižením nebo žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. ^{PRÁCE SE ŽÁKY} V neposlední řadě poskytují také jedenkrát týdně dyslektický kroužek pro děti se specifickými poruchami učení.

Výzkumník: Nyní přejdu k další otázce. Jaká je vaše činnost v oblasti terciární prevence?

Výchovný poradce: ^{Uvědomění si vlastní činnosti} V oblasti terciární prevence si nejsem vědoma, že bych vykonávala nějakou činnost.

Výzkumník: dobře, děkuji. Tak tedy poprosím o odpověď paní školní psycholožku.

Školní psycholog: ^{široká škála problémů} Zde bych uvedla příklad výchovných problémů, ^{intervencí} kdy se snažíme nastavit nějaké režimové opatření jak ve škole, tak i doma ve volnočasových aktivitách.

^{terciární prevence} Snažíme se v této prevenci předějit kriminalitě nebo následkům užívání drog.

^{psychické problémy} V individuální práci s jednotlivci také pracuji s žáky, kteří mají psychické problémy.

^{terciární prevence} V tomto případě řeším terciární prevenci v tom, aby nebylo dítě ohroženo na zdraví. Je zde riziko sebepoškozování nebo sebevraždy.

Výzkumník: Spatřujete rozdíl v prevenci na prvním a na druhém stupni?

Školní psycholog: ^{PROBLÉMY NA ZÁKLADĚ VĚKU} Na prvním stupni jsou děti na jiné úrovni, co se týče vyspělosti.

^{PREVENTIVNÍ PROGRAM} Většinou připravují aktivity formou hry. ^{PRÁCE SE ŽÁKY} Musíme dětem poučení z toho nabídnout. S těmi

^{PRÁCE SE ŽÁKY NA ZÁKLADĚ VĚKU} staršími se pracuje snadněji, jelikož se u nich očekává, že věci lépe pochopí a pracuje se

^{PRÁCE SE ŽÁKY} s nimi jinak. ^{PRÁCE SE ŽÁKY NA ZÁKLADĚ VĚKU} Formou hry je to fajn i u starších dětí, ale u těch na prvním stupni se to

^{VĚKU} využívá více. ^{KOMUNIKACE} Na druhém stupni se více diskutuje a je to více komunikační, než na prvním stupni.

Výzkumník: děkuji za objasnění. Jakou vykonáváte činnost vy, paní metodičko prevence v oblasti terciární prevence?

Školní metodik prevence: ^{ŠIROKÁ ŠKALA PROBLÉMU} Že bychom řešili nějakou rozsáhlou šikanu, to se říct nedá, ale ^{MONITORING} pokud se něco vyskytne, ^{ZNĚLOST ČINNOST, STABILITA} tak děláme intervencí ve třídě s paní psycholožkou. Tento rok

^{PREVENTIVNÍ PROGRAM} jsme měli preventivní program v jedné třídě na celé dopoledne, ^{Externí pracovník} které uskutečnila UNIE

^{ŠIROKÁ ŠKALA PROBLÉMU} kompas. ^{Externí pracovník} Do terciární prevence bych také ráda zmínila užívání tabákových výrobků a drog,

které se u nás v předchozích letech objevilo. ^{Externí pracovník} Z toho důvodu jsme pozvali externího

pracovníka, který se zabývá závislostmi. ^{Preventivní program} Od té doby realizujeme preventivní programy se

zaměřením na závislosti každý rok pro druhý stupeň. ^{PRÁCE SE ŽÁKY NA ZÁKLADĚ VĚKU}

PŘÍLOHA P I: ROZHOVOR S PRACOVNÍKY ŠKOLNÍHO PORADENSKÉHO PRACOVIŠTĚ V ZÁKLADNÍ ŠKOLE

Výzkumník: Na úvod bych se ráda zeptala, jestli souhlasíte s účastí v tomto kvalitativním výzkumu a souhlasíte s nahráváním rozhovoru.

Výchovný poradce: Ano, souhlasím.

Školní psycholog: Také souhlasím.

Metodik prevence: Souhlasím.

Školní speciální pedagog: Souhlasím.

Výzkumník: teď bych se chtěla zeptat, jaké máte zkušenosti ve školních poradenských službách ve škole a na váš věk. Pokud vám není příjemné odpovědět na takovou soukromou otázku, tak to budu respektovat. Poprosím nejdřív paní výchovnou poradkyni

Výchovný poradce: je mi 58 let a na pozici výchovného poradce působím už 21 let.

Výzkumník: děkuji, dále prosím o odpověď paní psycholožku.

Školní psycholog: mně je 49 let a na této škole dělám školního psychologa 10 let.

Výzkumník: děkuji, paní metodičko prevence, nyní předám slovo Vám.

Školní metodik prevence: já působím na této pozici teprve rok a je mi 35 let.

Školní speciální pedagog: mně je 32 a na pozici jsem 3 roky.

Výzkumník: Děkuji. Teď bych ráda začala s první otázkou. Jaká je vaše činnost v oblasti primární prevence v základní škole? Nejdřív bych ráda poprosila o odpověď paní magistru výchovnou poradkyni.

Výchovný poradce: děkuji za slovo. Náplní mojí práce výchovného poradce je zejména držet v patrnosti a starat se o agendu dětí, které potřebují podpůrná opatření. Dá se říci, že vyhledávat děti, které si myslíme, že by potřebovaly podpůrná opatření. Spolupracujeme často i s rodiči, se kterými se bavíme o problémech konkrétních žáků nebo se snažíme společně předcházet vzniku nějakých obtíží. Povinností pedagogů je ohlásit problémy žáků zákonným zástupcům. Dále bych asi řekla, že je důležité, aby všichni pedagogové školy spolupracovali a zajistili vhodné podmínky pro vzdělávání žáků. První podnět většinou přijde právě od učitelů, kteří si všimnou nějakých problémů u žáka. To znamená ve spolupráci s třídními učiteli, kdy se nám zdá, že nějaké dítě potřebuje pomáhat, tak na

základě signálů například od rodičů, třídních učitelů, tak se spolu domlouváme na tom, že třeba nějaké dítě doporučíme vyšetřit v pedagogicko-psychologické poradně nebo speciálně-pedagogickém centru a to z důvodu potíží výukových nebo výchovných. Takže takový okruh toho, kdy dítě potřebuje pomoc je samozřejmě hodně. Mohou to být i psychické potíže, ale to už bych právě zasahovala do činností školního psychologa, u kterého máme štěstí, že na naší škole je, i když jen na zkrácený úvazek. Je faktem, že nám v tomto obrovsky pomáhá. Bohužel takové štěstí nemá každá škola, jelikož se složitě hledají finance, jak tohoto odborníka zaplatit. Takže se dá říct, že tyto děti vyhledáváme, domlouváme se s rodiči, rodič pokud uzná za vhodné, tak objedná dítě v pedagogicko-psychologické poradně, kde právě dojde k vyšetření. To rozhodnutí je ale právě na rodičích. Pokud se rodič rozhodne, že své dítě nechá vyšetřit v pedagogicko-psychologické poradně, tak dostaneme z té poradny zprávu nebo doporučení, jak s takovým dítětem pracovat. Pokud jsou problémy dítěte včas podchycené a nějakým způsobem se s ním pracuje a pomáhá, učitel ví, že něco někde není tak jak by bylo u běžných dětí, tak se snaží nějakým způsobem mu pomoci. Dostáváme z poradny doporučení, kde je celá řada rad a postupů, které je dobré, když zařadíme do práce s tím konkrétním dítětem. Toto mám na starosti já. Když nám přijde přes datovou schránku doporučení, tak mým úkolem je to oznámit všem učitelům, které dítě vyučují, aby věděli, že to dítě má podpůrná opatření konkrétního stupně, jak s ním pracovat, metody, jak ho hodnotit. S tímto vším by měli být seznámeni. Třídní učitel na základě toho, když nějaké dítě dostane doporučené podpůrná opatření z poradny, tak učitel píše plán rozvoje žáka. Plán rozvoje znamená, jakým způsobem bychom ho mohli posunout, aby to, co zohledňujeme (na co má podpůrná opatření), tak aby se to nějakým způsobem kompenzovalo. Samozřejmě to může být běh na dlouhou trať, někdy se to vykompenzuje rychle, někdy vůbec. Když to řeknu těm třídním a všem ostatním učitelům žáka, tak se musím zkontaktovat s rodiči. Rodič mi přijde podepsat doporučení (informovaný souhlas). Já se s rodičem o tom pobavím. Rodič má možnost souhlasit se vším navrhovaným, co můžeme s dítětem dělat, nebo může nesouhlasit a může mít výhrady. Rodič se tam podepíše, výhrady může sepsat, ale stává se to jen zřídka. Většinou rodiče souhlasí s tím, co je doporučené poradnou nebo speciálně-pedagogickým centrem. To by byli sami proti svému dítěti. Poté, co podepíší informovaný souhlas, tak se v podstatě hned rozbíhá psaní plánu rozvoje, učitelé jsou informováni, mělo by se plnit vše, co je navrhované poradnou. Někdy máme i ty problémy dětí závažné, že mu je doporučen asistent pedagoga. V tomto případě ředitel hledá asistenta pedagoga. Takže, já mám na starosti agendu, kterou musím mít pod zámkem.

Jsou to skříňky, do kterých se nesmí nikdo dostat. Klíč mám jen já. Dokumenty musí být uschovány, jelikož jsou to důvěrné věci. Musím se starat o všechny dokumenty žáků, které se za ty roky uschovají. Po dvou letech většinou musí žák znovu na vyšetření, aby se zjistil posun stavu dítěte. To znamená, že se tam hledá, jestli se něco posunulo. Zase se musí všechno oznámit učitelům, konzultovat to s rodiči, podepsat informovaný souhlas. Většinou máme děti s podpůrným opatřením stupeň dva, ale máme i stupeň tři a čtyři, ale to už jsou závažnější. Když například nějaké dítě něco nezvládá. Když se nám zdá, že nějaké dítě potřebuje pomoc, ale nemá doporučení z poradny nebo speciálně-pedagogického centra, tak my můžeme zahájit stupeň jedna podpůrných opatření a to je jen na naší škole. Nepotřebujeme na to žádné dokumenty nebo doporučení. Můžeme tomu dítěti pomáhat, když vidíme, že to potřebuje. Například dítě, které má problém se psaním, tak se toleruje, že dítě nenapíše dlouhý úkol, tak mu učitel zkrátí cvičení nebo hodnotí jen to, co to dítě stihne. Je to rozhodnutí jednotlivých učitelů. Toto dítě může mít problém třeba jen v některých předmětech, tak se mu pomáhá jen v něm. Když to tak vezmu, tak těch činností je na výchovného poradce dost. Já mám ale na starosti na naší škole i volbu povolání. Takže bych řekla, že toho je hodně na jednu osobu. Na některých školách je to rozdělené na dvě osoby. Jeden pracovník řeší podpůrná opatření a druhý volbu povolání. Jako výchovný poradce mám na starost komunikaci s pedagogicko-psychologickou poradnou a také sjednat diagnostiku speciálních vzdělávacích potřeb a koordinuji splnění těchto potřeb všemi učiteli. Mám na starost i dokumenty z pedagogicko-psychologické poradny, které musím uschovat a případně informovat učitele školy a ostatní školní poradenské pracovníky o intervencích, které je potřeba začít plnit.

Výzkumník: mockrát Vám děkuji za odpověď. Teď bych ráda poprosila Vás, paní psycholožko o vaši odpověď na otázku: Jaká je Vaše činnost v oblasti primární prevence?

Školní psycholog: Připravuji preventivní program buď sama, nebo právě s metodikem prevence. Někdy je spolupráce nezbytná. Za sebe musím říct, že po domluvě s třídním učitelem nachystám program. Většinou zážitkový, aby to v těch dětí zanechalo nějakou stopu, aby si to více pamatovali. V primární prevenci musím sledovat a zjišťovat, jaké je klima ve třídách a v případě zjištění nějakého problému připravuji a realizuji aktivity s třídním kolektivem. Preventivní program tedy realizuji buď na základě problému, který byl (rizikové chování) nebo v rámci prevence obecně. Když jsem například dlouho nebyla v nějaké třídě, tak se domluvím s učitelem a na základě jeho požadavku tam provedu dotazníkové šetření nebo pozoruji jaké je ve třídě klima. Poté uskutečním například

aktivity na poučení, na předcházení problémů, ale hravou formou. Musím také vyhodnotit, jaký měl účinek preventivní program, ale to až po nějaké době. Na konci školního roku zveme do školy externí pracovníky, kteří u nás realizují primární preventivní programy na různá témata. Také řeším integraci žáků z jiných zemí, abychom předešli šikaně nebo školnímu neúspěchu. Také spolupracuji s učiteli v tom, že jim předávám důležité informace jak s dítětem pracovat během vyučování. Co se týče komunikace s rodiči, tak zákonní zástupci mě mohou kontaktovat prostřednictvím emailu nebo konzultačních hodin. V rámci prevence mám konzultace s rodiči a dítětem společně i odděleně. Řešíme problémy výchovné a psychické.

Výzkumník: Také mockrát děkuji za odpověď. Nyní bych ráda předala slovo paní metodičce prevence. Jak byste popsala svou činnost v oblasti primární prevence?

Školní metodik prevence:

Já se ve většině času zabývám problémy, které již vznikly, než že bych jim vyloženě předcházela nebo je podchycovala. Co se týče mého vzdělání ohledně této pozice, nemám vyloženě žádný kurz jako metodik prevence, ale když jsou nějaké setkání metodiků prevence, tak se na ně snažím chodit, abych se vzdělávala. Účastním se i krajských konferencí, například v Praze. Když u ostatních učitelů vidím, že mají nějaký problém ve třídě, tak jim doporučuji nějaké kontakty nebo domluvíme preventivní program s paní psychologkou, s externistou nebo se jezdí do střediska výchovné péče HELP v Uherském Hradišti. Měli tam poruchy příjmu potravy nebo problémy s kolektivem. Na konferencích kde jsem byla, tak jsem zjistila, že je velký problém čas trávený na sociálních sítích. Takže jsem vytvořila preventivní video zaměřené na čas strávený na internetu, který jsem poslala třídním učitelům, a ti to na třídních schůzkách pustili rodičům. Mým úkolem je také spolupráce s různými organizacemi, které připravují a realizují preventivní programy na školách. Hodně obepisují a koordinují. Také jsem často přítomna v ředitelně i s paní psychologkou, když řešíme nějaký výchovný problém. V případě, že se učitelé necítí být dostatečně kompetentní k realizaci preventivního programu v jejich třídě, tak provádí program školní psycholog nebo se pozve externí pracovník. Také tvořím nějaké preventivní programy a občas nějaký realizuji ve třídě. Jako primární prevenci bych také ráda uvedla adaptační pobyt žáků šesté třídy a různé třídní aktivity a exkurze, kde mnohdy děláme různé aktivity a hry na zlepšení vztahů ve třídě. Snažíme se se školním psychologem vytvářet bezpečné klima třídy a školy, jak už jsem zmiňovala, tak i vztahy ve třídě, spolupráci, takže se snažíme předcházet šikaně, která se zde objevuje. Letos bych

ráda realizovala preventivní program, který by byl zaměřený na učení. Také tvořím minimální preventivní program, který realizuji s vedením, ostatními učiteli a pracovníky školního poradenského pracoviště. Tento minimální preventivní program musím také vyhodnotit, jestli byl účinný nebo ho také vylepšuji. Mým úkolem je také vést dokumentaci o mé činnosti a uchovávat ji v bezpečí, aby se k ní nikdo nedostal. Řekla bych, že se věnuji více celému kolektivu, než jednotlivcům a také z velké části řeším organizaci preventivních programů a tyto obecné věci. Hodně spolupracuji s učiteli, se kterými se snažíme zapojit do výuky také průřezová témata, jako je například finanční gramotnost, zdravý životní styl, trávení volného času nebo multikulturní výchovu. Mým úkolem je také spolupráce s různými poradnami, například pedagogicko-psychologická poradna nebo s organizacemi, které připravují a realizují preventivní programy na školách.

Výzkumník: Vám také děkuji za odpověď. Teď bych ráda předala slovo paní magistře školní speciální pedagožce.

Školní speciální pedagog: já řeším spíše problémy, které už nastaly. Ale v rámci kariérového poradenství spolupracuji s výchovným poradcem při předcházení školního neúspěchu. Celkově se snažím tomu neúspěchu předejít třeba u žáků s nějakými problémy (chvíle ticho). Poskytuji metodickou podporu také učitelům, kteří potřebují vědět něco ohledně žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Mohou ke mně přijít v případě, že potřebují něco konzultovat nebo poradit s přístupem k žákovi a jak mu zlepšit výuku. Já informuji třídní učitele a ostatní učitele žáka o doporučení ze školských poradenských zařízení v případě žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

Výzkumník: Mojí další otázkou je: Jaká je vaše činnost v oblasti sekundární prevence?

Výchovný poradce: Nad tím se musím chvíli zamyslet (Chvíle ticho). Do sekundární prevence bych zařadila péči o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, jelikož se snažíme o předcházení školního neúspěchu. Do sekundární prevence bych to právě zařadila díky tomu, že je u toho dítěte riziko vzniku neúspěchu.

Výzkumník: Paní psycholožko, nyní bych ráda poprosila Vás o odpověď.

Školní psycholog: Do sekundární prevence bych zařadila řešení problému, který se zjistí buď v samotné třídě, ať už se jedná o jednotlivce nebo skupinu. Často řeším problémy, které se zjistí z PPP a držet se jejich doporučení. Může se jednat o problémy výukové, negativní vztah k učení a obecně ke škole nebo také psychické problémy na základě

šikanou. V rámci sekundární prevence dělám konzultace s rodiči a žáky, kteří mají nějaký výchovný nebo výukový problém.

Výzkumník: děkuji za odpověď. Paní metodičko prevence, teď bych ráda předala slovo Vám.

Školní metodik prevence: V případě, že mě učitel upozorní na problém ve třídě, tak do té třídy jdu a s žáky promluvím. Pokud to nepomůže a ve třídě se nežádoucí projevy chování stále objevují, tak se domluvím se školním psychologem a společně se domluvíme na dalším postupu. Může to být například tvorba a realizace nějakého preventivního programu. Pokud je problém vážnější a je potřeba nějaký zkušený odborník, tak si pozveme externistu, který má v té oblasti zkušenosti a ten ve třídě realizuje preventivní program. Do sekundární prevence bych také uvedla předávání kontaktů rodičům a vyučujícím žáků, u kterých se projevilo rizikové chování. V posledních letech se nám ve škole vyskytl problém s šikanou. Vzniká díky konfliktům mezi skupinou kamarádek, kdy se k sobě začnou chovat špatně a mnohdy dojde až k chování hraniční s šikanou.

Výzkumník: děkuji za odpověď. Teď bych ráda poprosila o odpověď školní speciální pedagožku.

Školní speciální pedagog: vyhledávám žáky se specifickými poruchami učení (chvíle ticha). Snažím se vyhledávat žáky, kteří mají nějaké speciální vzdělávací potřeby. Jedná se například o žáky s nějakým zdravotním postižením, znevýhodněním nebo třeba specifické poruchy učení. Jsou to třeba žáci, u kterých si všimneme, že mají výchovné nebo výukové problémy. Například to mohou být vývojové poruchy učení. Rodičům žáků, u kterých si všimáme, že mají problém během výuky, tak doporučíme vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně. Také se s rodiči bavím o speciálním vzdělávacím programu, jeho účinku a případně se spolu bavíme o změnách, které jsou potřeba. Poté se snažíme zavést podpůrná opatření pro tyto žáky a vytváříme individuální vzdělávací plán spolu s ostatními pracovníky školního poradenského pracoviště. Já poté sleduji účinnost těchto opatření a v případě, že opatření nestačí nebo je potřeba nějaká změna, tak individuální vzdělávací plán upravím. Pracuji tedy převážně s žáky, kteří mají nějaké zdravotní postižení. Také se snažím hledat ve škole místa, která by byla potřeba upravit pro žáky se zdravotním znevýhodněním a navrhnout nějaké pomůcky, které by žákovi pomohly během výuky. Jelikož dělám na hlavní pracovní úvazek učitele, tak mám na starost méně činností školního speciálního pedagoga a některé věci přenechávám ostatním pracovníkům školního poradenského pracoviště. Výchovné problémy má u nás na škole na starost spíše

školní psycholog a metodik prevence. Jak už jsem zmínila, já se soustředím na žáky se zdravotním postižením nebo žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. V neposlední řadě poskytuji také jedenkrát týdně dyslektický kroužek pro děti se specifickými poruchami učení.

Výzkumník: Nyní přejdu k další otázce. Jaká je vaše činnost v oblasti terciární prevence?

Výchovný poradce: V oblasti terciární prevence si nejsem vědoma, že bych vykonávala nějakou činnost.

Výzkumník: dobře, děkuji. Tak tedy poprosím o odpověď paní školní psycholožku.

Školní psycholog: Zde bych uvedla příklad výchovných problémů, kdy se snažíme nastavit nějaké režimové opatření jak ve škole, tak i doma ve volnočasových aktivitách. Snažíme se v této prevenci předejít kriminalitě nebo následkům užívání drog. V individuální práci s jednotlivci také pracuji s žáky, kteří mají psychické problémy. V tomto případě řeším terciární prevenci v tom, aby nebylo dítě ohroženo na zdraví. Je zde riziko sebepoškození nebo sebevraždy.

Výzkumník: Spatřujete rozdíl v prevenci na prvním a na druhém stupni?

Školní psycholog: Na prvním stupni jsou děti na jiné úrovni, co se týče vyspělosti. Většinou připravuji aktivity formou hry. Musíme dětem poučení z toho nabídnout. S těmi staršími se pracuje snadněji, jelikož se u nich očekává, že věci lépe pochopí a pracuje se s nimi jinak. Formou hry je to fajn i u starších dětí, ale u těch na prvním stupni se to využívá více. Na druhém stupni se více diskutuje a je to více komunikační, než na prvním stupni.

Výzkumník: děkuji za objasnění. Jakou vykonáváte činnost vy, paní metodičko prevence v oblasti terciární prevence?

Školní metodik prevence: Že bychom řešili nějakou rozsáhlou šikanu, to se říct nedá, ale pokud se něco vyskytne, tak děláme intervence ve třídě s paní psycholožkou. Tento rok jsme měli preventivní program v jedné třídě na celé dopoledne, které uskutečnila UNIE kompas. Do terciární prevence bych také ráda zmínila užívání tabákových výrobků a drog, které se u nás v předchozích letech objevilo. Z toho důvodu jsme pozvali externího pracovníka, který se zabývá závislostmi. Od té doby realizujeme preventivní programy se zaměřením na závislosti každý rok pro druhý stupeň.

Výzkumník: děkuji, jaké jsou vaše činnosti v oblasti terciární prevence paní speciální pedagožko?

Školní speciální pedagog: nevím o žádných činnostech, které bych v rámci terciární prevence vykonávala.

Výzkumník: děkuji Vám za odpověď. Paní výchovná poradkyně, zmiňovala jste, že se věnujete také poradenství pro volbu povolání. Chtěla bych se Vás zeptat, jaká je vaše činnost v kariérovém poradenství?

Výchovný poradce: Já jako výchovný poradce mám na starosti i volbu povolání. To znamená zdárný odchod našich žáků devátých tříd na střední školy. To obnáší takové činnosti, jako je sledování, jestli se s těmi dětmi pracuje už od osmé třídy nebo dříve. Snažíme se předejít budoucím problémům při volbě povolání, kdy dítě nebude vědět, na kterou školu jít a je zde riziko, že si zvolí špatně. Například v praktických činnostech nebo se doptávat, čím to dítě chce být, co ho baví, různé pracovní listy. V osmé třídě máme větší aktivitu, že se jezdí na úřad práce, kde je přednáška konzultační dopoledne s názvem hledám povolání, které se pro mě hodí. To je takový start pro ty osmáky. Signál, že by o tom měli začít přemýšlet. V praktických činnostech, informatice je dobré tyto témata s žáky probírat. Mám nástěnku výchovného poradce, která je pro žáky důležitá. Na začátku školního roku jim tam tisknu, kdy budou dny otevřených dveří, informace, které jsou důležité k jejich nejdůležitějšímu roku. Když bývá burza středních škol, tak hned potom mívám setkání s rodiči devátých škol, kde mívám schůzku s rodiči s názvem schůzka k přijímacímu řízení a tam je seznámím s tím, jak budou ten rok vypadat přijímací zkoušky. Informuji je o tom, že by měli navštěvovat dny otevřených dveří, řeknu jim, že v lednu ředitelé středních škol dávají kritéria na své stránky a měli by to sledovat, že se budou podávat přihlášky na střední školy a vysvětlím jim celý postup, případně změny v přijímacím řízení a podávání přihlášek, což tento rok bylo. Konkrétně podávání přihlášek elektronicky. Já zjišťuji, jestli mají všichni podané přihlášky, případně proč je ještě nepodalí. Musím také hlídat, jestli jsou děti přijaté nebo nepřijaté. Pokud jsou přijaté do dalšího kola nebo ne. Je toho hodně. Ty změny musíme sledovat. Dostáváme informace z ministerstva, já jako výchovný poradce mívám školení, které nás připraví na přijímačky. Měli jsme dvě sezení. Na jedno jsem se přihlásila dobrovolně. Kdybych měla mou činnost jako kariérového poradce shrnout do pár vět, tak se soustředím na prevenci školního neúspěchu. V rámci tohoto dělám i různé dotazníky s žáky osmé třídy, kdy zjišťuji, co je baví, jaké mají zájmy, jakou profesi by chtěli v budoucnu vykonávat. K tomuto patří také

kariérové poradenství žákům z jiných zemí, kdy se snažíme předcházet vyloučení z důvodu jazykové nebo kulturní bariéry. Snažíme se volbu povolání zařadit do průřezových témat, které se probírají ve školních předmětech, Kariérové poradenství se probírá například v pracovních činnostech nebo v informatice, či občanské nauce a angličtině. Pokud je u nás dítě se speciálními vzdělávacími potřebami, tak informujeme rodiče o možnosti zohlednění při přijímacím řízení. To patří také do prevence školního neúspěchu.

Výzkumník: Teď se budu věnovat oblastem, kterým se dle literatury věnujete ve školních poradenských službách. Začala bych činnostmi v oblasti školního a třídního klima. Poprosím Vás, paní výchovná poradkyně.

Výchovný poradce: Toto dřív patřilo do mých aktivit, ale tím, že tady máme paní psycholožku, tak je to přesunuté na ni. To znamená, že pokud má nějaký třídní problém v kolektivu, něco se děje a má pocit, že by neškodilo, aby tam někdo udělal nějakou intervenci, tak to předáváme paní psycholožce. Chodí do nějakých třídnických hodin, dělá dotazníkové šetření. Toto víceméně jsem přehodila právě tady na paní psycholožku.

Výzkumník: děkuji, teď bych ráda poprosila o odpověď Vás, paní psycholožko.

Školní psycholog: Ano, přesně, jak uvedla výchovná poradkyně, jakmile jsem nastoupila na tuto školu na pozici školního psychologa, tak jsem převzala tuto problematiku. Čím bych začala. No, jednou za pololetí proběhne nějaká preventivní aktivita ve třídě. V případě zjištění problému provedu preventivní program na konkrétní problém a po nějakém čase zjišťuji, jestli byl program účinný.

Výzkumník: děkuji, poprosím o vyjádření Vás, paní metodičko prevence.

Školní metodik prevence: Hlavní co je, tak ten adaptační kurz v šesté třídě, jelikož se tvoří nový kolektiv. Toho se účastním. A poté realizuje právě paní psycholožka různé programy. Každá třídní akce, která je ve škole, je pro kolektiv přínosná, například den Země, dějepisné exkurze, takže i v rámci toho. Je to ale opět na třídním učiteli.

Výzkumník: také děkuji za odpověď. Paní speciální pedagožko, věnujete se Vy něčemu v oblasti třídního klima?

Školní speciální pedagog: tato problematika je v naší škole přenechána tady paní psycholožce a metodikovi.

Výzkumník: děkuji. Další mojí otázkou je, jak postupujete v integraci žáků?

Výchovný poradce: Když jsou děti v něčem jiné, tak se snažíme, aby byly přijímané. My máme v deváté třídě dívku, která by měla být ve speciální škole, jelikož je hodně pozadu. Děti ji ale přijmuly bez problému. Žáci vědí, že se neučí tak, jako oni, a že má nějaké problémy, ale hned ji přijmuly. Dívka je u nás naprosto spokojená. Nedělali jsme žádné intervence. Žáci sami pochopili, že má dívka problémy a nezaznamenala jsem, že by se jí někdo smál. Žáci chápou, že jsou děti, které mají různé problémy a tyto děti ví, že je to úplně normální věc. Myslím si, že inkluze je v tomto smyslu velice přínosná. Že děti vidí, že ne všichni jsou zdraví. Žáci alespoň vidí, že nejsou všichni nadaní a naučí se respektovat odlišnosti.

Výzkumník: kdyby se stalo, že dítě nebude přijaté, jak byste postupovala?

Výchovný poradce: samozřejmě je velice důležité sledovat u integrovaných žáků, jestli nemá problémy v kolektivu. Určitě by měl zařídit nějaké akce třídní učitel, a pokud by se mu to nedařilo, tak by to muselo pokračovat u paní psycholožky, která by tam udělala nějaké šetření, hodiny zaměřené na integraci. Rozhodně bychom s tím pracovali. Když se občas takový problém objeví, i když to dítě není slabé, ale když je například neukázněné, pere se a obtěžuje druhé, tak s tím taky pracujeme. V případě, že se teda třídnímu učiteli nedaří problém vyřešit, tak postupujeme před tu paní psycholožku. Toto neřeším já, jelikož toho mám moc a paní psycholožka se tedy zaměřuje na ty problémy s chováním. Hodně pracuje individuálně, děti za ní chodí, mají s ní schůzky. Stěžejní jsou schůzky s dětmi, a když pomáhá nějaké třídě s nějakým problémem, tak je to dá se říct na požádání. Potom je tam sraz s třídním učitelem, pokud nechce, tak paní psycholožka dělá ve třídě různé aktivity zaměřené na třídní klima. V případě, že nějaké dítě není přijaté, tak se s tím něco dělat musí. Kdybychom ten problém neřešili, tak se ten problém bude akorát zvětšovat.

Výzkumník: děkuji za odpověď. Nyní poprosím Vás, paní psycholožko o odpověď na otázku, jak postupujete v oblasti integrace žáků?

Školní psycholog: V šesté třídě se nám slučují kolektivy, kdy využíváme adaptační programy, kde byl metodik prevence, třídní učitel, školní psycholog. Dělali jsme cílené aktivity na seznámení. Právě metodik prevence je studnice her a aktivit na prevenci. Na tento pobyt jezdím já, třídní učitel a metodik prevence. Toto je právě hromadná integrace, která probíhá v šesté třídě. Když přichází nový žák, tak to si řeší třídní učitel sám. Za ty roky jsem nezaznamenala žádný problém, kdy by se nový žák nezačlenil do kolektivu. V případě integrovaných žáků, kteří mají například zdravotní problém, tak se podílím na vytváření individuálního vzdělávacího programu, abychom předešli riziku školního

neúspěchu nebo například šikaně ve třídě z důvodu sociálního vyloučení nebo spíše nepřijetí.

Výzkumník: také děkuji. Teď bych ráda předala slovo paní metodičce prevence.

Školní metodik prevence: děkuji za slovo. Chystala a realizovala jsem preventivní program zaměřený na integraci. Jedná se o každoroční aktivitu. Ale když by nastal problém s integrací, tak by se to řešilo s paní psycholožkou, aby s dětmi něco zahrála, měla s třídou hodinu nebo preventivnímu programu věnovala celé dopoledne. Ale vždy to vzejde od třídních učitelů.

Výzkumník: děkuji. Jaké jsou Vaše činnosti v oblasti integrace?

Školní speciální pedagog: nějak moc se nepodílím na integraci. Pouze v případě individuálního vzdělávacího programu. V integraci žáků informuji třídní učitele o individuálním vzdělávacím programu, sleduji jeho účinnost nebo naopak neúčinnost. To je asi vše co mě napadá.

Výzkumník: děkuji. Mojí další otázkou je, jak postupujete u nadaných žáků?

Výchovný poradce: Máme podchycovat nadané děti, snažíme se je podchycovat, ale nemáme tady tak extrémně nadané dítě, se kterým bychom pracovali nějak jinak, protože by bylo tak daleko, že by zvládalo například středoškolské učivo. A když máme nějaké nadané děti, tak s nimi děláme běžné věci, jako jsou například soutěže, recitační soutěže olympiády českého jazyka, chemická, zeměpisná, dějepisná. Zatím ty nadané posíláme do těchto soutěží, aby se snažili trochu nadstandardně, než je běžné. Nějaké dobré výsledky máme.

Výzkumník: děkuji, prosím o odpověď Vás, paní psycholožko.

Školní psycholog: souhlasím s výchovnou poradkyní. Velmi zřídka se u nás vyskytují opravdu nadaní žáci, kteří by na to měli papír. Za celých deset let jsem se setkala jen s pár takovými žáky. Ale pokud se nějaké dítě objeví, tak se snažím poskytovat dítěti psychologickou podporu, jelikož taková žáci mívají problém v kolektivu.

Výzkumník: paní speciální pedagožko, poprosím Vás o vyjádření.

Školní metodik prevence: Žádné dítě, které by mělo papír, že je nadané tady nemáme. To by spadalo do mých kompetencí. Teď si to každý vyučující řeší sám. Teď jsem s paní učitelkou, která vyučuje matematiku, tvořila krabici, kde jsou materiály, úkoly, hry a učebnice navíc právě pro nadané žáky nebo ty, kteří se chtějí více vzdělávat nebo mají

rychle hotovou samostatnou práci v hodině a chtějí ještě počítat. A poté v rámci soutěží, co už tady bylo řečeno.

Výzkumník: děkuji. Máte nějaké činnosti v oblasti nadaných žáků vy, paní speciální pedagožko?

Školní speciální pedagog: nemám u těchto žáků žádnou preventivní činnost.

Výzkumník: děkuji. Jak postupujete u žáků se školní neúspěšností?

Výchovný poradce: Já jako výchovný poradce se podílím na vyhledávání neúspěšných žáků a zjišťování příčin školního neúspěchu. Také musím pravidelně sledovat známky žáků a tím se snažím o vyhledávání těchto žáků. Důležité je informovat rodiče. Jsou rodiče, kteří se o známky nezajímají. Děláme doučování, pedagogická intervence. Ta je letos zaměřená na matematiku. Řídí to paní učitelka. Má tam sedm dětí. Pedagogická intervence je klasické doučování. Po covidu-19 bylo na tom hodně dětí špatně a tak ministerstvo udělalo projekt se zkratkou NPD (národní plán doučování). Bylo to doučování na různé předměty, jako je čeština, matematika nebo angličtina. Rodiče museli podepsat informovaný souhlas, že tam dítě chtějí zapojit. Bylo to zaměřené na děti se školním neúspěchem. Před rokem to skončilo, jelikož to doučování ministerstvo přestalo finančně podporovat. Existuje teda pedagogická intervence. To znamená, že když dítě dostane papíry z poradny, tak oni mu tam napíší, že doporučují pedagogickou intervenci. V případě, že tam má dítě psané, že se u něj doporučuje pedagogická intervence, tak je na škole, jak to zvládne, jestli jsou nebo nejsou schopní. Letos škola rozhodla, že nejhorší je matematika a že si toto doučování vezme na starost učitel. Při školní neúspěšnosti využíváme individuální přístup, když je na tom dítě špatně. Je důležité spolupracovat s rodičem, který se i zapojuje a v případě nezlepšení komunikoval se školou na domluvě dalších postupů při řešení školní neúspěšnosti. Řešení školní neúspěšnosti tedy začíná na individuálním přístupu k dítěti a pedagogickou intervencí, čili doučováním. Je mnoho možností, ale řeší to převážně učitelé.

Výzkumník: děkuji za odpověď. Jak postupujete v prevenci u žáků se školním neúspěchem?

Školní psycholog: Snažím se sledovat známky žáků a to nám pomáhá vyhledávat žáky, kteří mají školní neúspěch. Velký vliv na úspěšnost žáků má přechod na druhý stupeň, puberta, ale také změna učitele nebo rodinné problémy žáka. V případě zjištění problému se může dítě doporučit na vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně, se kterou

následně spolupracujeme a snažíme se plnit intervence, které doporučili. V rámci prevence školního neúspěchu se snažím o vyhledávání a nápravu školního neúspěchu a snažím se, aby měl žák pozitivní vztah ke škole, zjišťujeme, z jakého důvodu vznikl školní neúspěch a také spolu s ostatními pracovníky ŠPP a třídním učitelem zavádíme intervence.

Výzkumník: děkuji. Poprosím o odpověď Vás, paní metodičko prevence.

Školní metodik prevence: Teď jsem řešila jeden případ, kdy se žákyně bála špatných známek. Pro takové žáky máme doučování, ale to řeší třídní učitelé, včetně diskuze se žáky o známkách, že známky nejsou všechno.

Výzkumník: děkuji. Jak postupujete vy paní speciální pedagožko?

Školní speciální pedagog: mám na starost prevenci neúspěšnosti u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Poté se snažíme zavést podpůrná opatření pro tyto žáky a vytváříme individuální vzdělávací plán spolu s ostatními pracovníky školního poradenského pracoviště. Já poté sleduji účinnost těchto opatření a v případě, že opatření nestačí nebo je potřeba nějaká změna, tak individuální vzdělávací plán upravím.

Výzkumník: děkuji Vám za odpověď. Paní psycholožko, chtěla bych se Vás zeptat, jak postupujete v problematice absence?

Školní psycholog: Mým úkolem je v této problematice vyhledávání žáků, kteří mají problémy s absencí. Když je to problematická absence, když to zavání skrytým záškoláctvím, tak se nejdřív kontaktuje rodič třídním učitelem a když to pokračuje tak to řeším já. Mám s dítětem a rodičem sezení, když chodí do školy. Máme i děti, které už nechodí vůbec do školy. Máme i sezení s paní ředitelkou, metodikem, mnou, třídním učitelem, rodičem i žákem a společně se snažíme problém s absencí vyřešit. Když nezaberou domluvy a opatření, tak se posílají děti do domku ve Zlíně. Výsledek byl u jednoho dítěte nulový, ale jinak s nimi máme dobrou zkušenost. Když se překročí počet zameškaných hodin, ale rodič se snaží, tak se snažíme vyčerpat všechny možnosti, než se kontaktuje OSPOD. S OSPOD jsou zkušenosti dobré a je to užitečné, ale mnohdy to žádný účinek nemá. Ale pokud se překročí zákonná lhůta v počtech hodin, tak se to nahlásit musí. Ale OSPOD k nám chodí, když jsou případy s absencí a míváme společně výchovné komise, kde je opět stejná sestava jako jsem říkala, plus pracovník z OSPOD.

Výzkumník: Máte také nějaké konkrétní činnosti v oblasti sexuální prevence?

Školní psycholog: Toto nedělám v rámci prevence. U nás na škole se zvou odborníci v této oblasti. A mělo to dobrý účinek. Ale před pár lety se u nás ve třetí třídě vyskytly nějaké nežádoucí sexuální projevy, takže jsme kontaktovali externího pracovníka, který provedl preventivní program v té třídě. Pokud je nějaký problém, tak tuto problematiku řešíme individuálně.

Výzkumník: Paní metodičko prevence, Vás bych se ráda zeptala na konkrétní činnosti, které vykonáváte v oblasti rizikového chování.

Školní metodik prevence: Když narazíme na rizikové chování, když například zabavíme nějakou věc, tak se to zaeviduje a já ve třídě promluvím. V případě, že to trvá déle, tak to sdělím na třídních schůzkách rodičům. V případě, že by problém trval delší dobu a nezlepšoval se problém, tak bych kontaktovala externí pracovníky, kteří realizují programy na konkrétní problémy, nebo bych oslovila tady paní psycholožku.

Výzkumník: Paní psycholožko, chtěla bych se zeptat Vás na činnosti v oblasti rizikového chování

Školní psycholog: Já jako školní psycholog připravuji a realizuji preventivní programy a v případě, že se na mě obrátí učitel, zákonný zástupce nebo jiný odborník, ve školním poradenském pracovišti, tak začnu problém řešit.

Výzkumník: paní výchovná poradkyně, jak byste popsala hranice, kde končí vaše činnost v oblasti prevence, jak často případy s konkrétními problémy konzultujete s ostatními?

Výchovný poradce: řekla bych, že výukové problémy řeším já. Když se to týká výchovných problémů, tak bych to vztáhla spíše na psychologa a metodika prevence. To jsou například návykové látky, ničení školního majetku atd. Tyto činnosti přenechávám metodikovi prevence. Psychické problémy přenechávám školnímu psychologovi. Jsou to problémy, jako jsou například sebevražedné pokusy nebo anorexie. Samozřejmě je tam spolupráce s třídním učitelem, rodiči, školní psycholog, psychiatr, sociální pracovník. Píšeme posudky nebo dostaneme email s informacemi. Je důležité, aby všichni učitelé komunikovali mezi sebou o přístupu k dítěti. Mně jako výchovnému poradci se ulevilo od té doby, co ve škole máme školní psycholožku. Všechny tyto problémy jsem dříve řešila já, ale bylo toho na mě moc. Řešila jsem práci s dítětem, rodiči, se třídou. Tyto těžké problémy jsou teď na školním psychologovi. Školní psycholog komunikuje s rodiči, má schůzku s rodičem i s dítětem, jenom s rodičem nebo jen s dítětem. Máme i případy, kdy přijdou sami žáci a sjednají si se školním psychologem schůzku. Školní psycholog je u nás

na zkrácený úvazek. Má převážně individuální schůzky s dětmi i rodiči, ale občas i aktivity s celou třídou. Do tohoto já moc nevidím, jelikož mi nemůže nic říct. Řekne mi pouze to, co je potřeba abych věděla, ale intimní a choulostivé věci mi říct nemůže. Drží si pod zámek dokumenty a je vázána mlčenlivostí. Školní psycholog se s námi snaží dost komunikovat a říká nám pouze to, co je prospěšné abychom věděli a co je potřeba abychom věděli k tomu, jak s dítětem pracovat. Už si ani nedovedu představit, že bychom školního psychologa neměli. Mně osobně to velice pomáhá, jelikož už neřeším psychické problémy žáků a řeším spíše výukové problémy.

Výzkumník: paní psycholožko, teď bych se chtěla zeptat Vás, jak často konzultujete případy s ostatními pracovníky?

Školní psycholog: záleží na škole, jak si systém zavede. My nemáme pravidelné schůzky, ale vše řešíme za pochodu. Jsem nejvíc v kontaktu s metodikem prevence, protože řešíme různé patologické problémy, konkrétně nejvíc v poslední době s absencí. Jakmile je nějaký problém, tak jsme hodně v kontaktu. Ale většinou řešíme vše zvlášť, ale když je potřeba, tak jsme v kontaktu okamžitě a společně vše řešíme.

Výzkumník: paní metodičko prevence, chtěla bych se Vás zeptat, jaké případy nejčastěji konzultujete s ostatními odborníky školního poradenského pracoviště?

Školní metodik prevence: já nejčastěji konzultuji případy s paní psycholožkou. Řešíme, jestli už je potřeba řešit problém s externistou, který se zabývá konkrétním problémem nebo jestli paní psycholožka vytvoří a realizuje konkrétní program ve třídě. Sama neříká, které dítě za ní chodí, pokud to samo dítě nechce, ale když má dítě nějaké problémy, tak ho navedu na paní psycholožku. Sdělují ji, když je nějaké dítě s problémem, že jsem dala kontakt rodičům na paní psycholožku. S výchovnou poradkyní se příliš nesetkávám a nekonzultuji případy. To bych musela vytvářet nějaký program zaměřený na povolání. Ale teď nic s paní výchovnou poradkyní neřeším.

Výzkumník: děkuji Vám za odpověď. Jak spolupracujete s ostatními pracovníky školního poradenského pracoviště vy, paní speciální pedagožko?

Školní speciální pedagog: nejčastěji řeším s výchovným poradcem kariérní poradenství u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami nebo spolu upravujeme individuální vzdělávací plán. Ale když je potřeba, tak problémy konzultujeme.

Výzkumník: děkuji Vám za odpověď. Paní výchovná poradkyně, vy už jste na začátku rozhovoru říkala, jak se Vaše činnosti liší. Na tuto otázku bych se chtěla zeptat i Vás,

psycholožko. Čím se vaše činnost liší v činnostech ostatních pracovníků ŠPP v oblasti prevence?

Školní psycholog: Mám spíše pocit, že se zabývám řešením problému, než prevencí. Každý máme to svoje. Já mám více intenzivní a osobní kontakt s klienty. Myslím si, že ten rozdíl je v té individuální práci. Metodik prevence spíše pracuje s kolektivy, výchovný poradce má zase svoje specifické věci. Já mám na starost výukové, výchovné i psychické problémy žáků.

Výzkumník: děkuji za odpověď. Paní metodičko prevence, v čem byste řekla, že se vaše činnost liší od ostatních pracovníků v oblasti prevence?

Školní metodik prevence: Výchovná poradkyně se zabývá dost jinými problémy. Spolu komunikujeme a řešíme problémy minimálně. Výchovná poradkyně řeší výchovné problémy, vede dokumentaci žáků z různých poraden a zařízení, každému vyučujícímu říká, co potřebuje, hlídá včasné odeslání dokumentů, je v kontaktu s poradnami, komunikuje s rodiči a řeší kariérní poradenství. Paní psycholožka je u všeho. Obrací se na ni všichni pracovníci poradenského pracoviště, když potřebují poradit nebo se na něco zeptat, vědět její názor, jelikož je nestranná. Také nám paní psycholožka pomáhá s preventivními programy a oživuje tím třídu.

Výzkumník: děkuji, stejnou otázku bych chtěla položit i paní speciální pedagožce.

Školní speciální pedagog: já se zaměřuji na práci s jinou cílovou skupinou. Tou jsou žáci se speciálními vzdělávacími potřebami nebo tělesným znevýhodněním či poruchami učení.

Výzkumník: děkuji. Paní výchovná poradkyně, dochází někdy k zasahování do činností ostatních pracovníků?

Výchovná poradkyně: Já ten pocit nemám. Mám spíš pocit, že nám to samo do sebe zapadá, aniž bychom si řekli, co kdo dělat bude nebo nebude. Mám pocit, že nám to samo od sebe funguje a doplňujeme se navzájem. Akorát jsme od tohoto školního roku měnili metodika prevence, jelikož pracoval s nutnosti, ale neměl k tomu správný přístup. Teď máme nového metodika prevence a mám s ním dobrý pracovní vztah. Nijak si do činností nezasahujeme.

Výzkumník: děkuji za odpověď. Nyní bych se ráda zeptala na stejnou otázku paní psychologky. Došlo někdy k zasahování do činností ostatních pracovníků, kdy jste si zasahovali do činností?

Školní psycholog: nejsem si ničeho takového vědoma. Jsem s naší spoluprací velice spokojená a nemám pocit, že by k zasahování došlo.

Výzkumník: děkuji. Paní metodičko prevence, poprosím Vás o odpověď na stejnou otázku.

Školní metodik prevence: taky nemám ten pocit. Jsem se spoluprací s ostatními kolegy ŠPP velice spokojená. Mám spíše pocit, že za mnou ostatní kolegové nechodí pro kontakty nebo konzultovat případy. Nejspíš je to tím, že jsem na této pozici krátkou dobu a předchozí metodik prevence dělal pouze nutné věci a nebyl na této pozici aktivní. Pracovníky ani mnohdy nenapadne se zeptat na nějaké kontakty. Ale jinak jsem se spoluprací spokojená.

Výzkumník: děkuji za odpověď. Ráda bych se teď zeptala Vás, paní speciální pedagožko, jestli máte pocit, že si vzájemně zasahujete do činností.

Školní speciální pedagog: Určitě nedošlo. Máme podle mě skvělou spolupráci a rozdělení činností, takže si nejsem vědoma narušení činností.

Výzkumník: paní metodičko říkala jste, že na pozici metodika prevence jste krátkou dobu, jaké máte zkušenosti na Vaší pozici?

Školní metodik prevence: nemám vystudováno metodika prevence, takže nemám ani studium ani kurz. Od střední školy se ale věnuji kolektivním aktivitám a čerpám ze svých znalostí různých aktivit, her a zkušeností. Prošla jsem hodně kurzů. Teď jsem za poslední rok prošla několika kurzy a školením, které je zaměřené na pozici metodika prevence. Na školení jsem se hodně vzdělávala ohledně papírování a dokumentaci.

Výzkumník: děkuji za objasnění. Chtěla bych se Vás ještě zeptat, jak byste popsala spolupráci s ostatními pracovníky školního poradenského pracoviště ve vaší škole?

Školní metodik prevence: když je potřeba konzultovat případy, tak se sejdeme. Napíšeme si email a sejdeme se. Z důvodu toho, že je ve škole paní psychologka pár dní v týdnu, tak je to dost omezené, že se nejde domluvit ze dne na den. Nejčastěji spolupracuji se školním psychologem, jelikož řešíme stejné věci, každý ale trochu jiným způsobem. Já spíše

organizují preventivní programy, dávám kontakty rodičům a učitelům, kdežto paní psychologka preventivní programy realizuje a řeší vzniklé problémy.

Výzkumník: děkuji za odpověď. Chtěl by někdo z vás doplnit odpověď paní metodičky?

Školní psycholog: já hodnotím spolupráci velice kladně. Myslím si, že mezi sebou máme skvělou komunikaci, přesně jak říkala paní metodička.

Výchovná poradkyně: souhlasím s kolegyněmi.

Školní speciální pedagog: také souhlasím. Jsem se spoluprací velice spokojená.

Výzkumník: tímto jsem vyčerpala veškeré mé otázky. Děkuji vám všem mockrát za odpovědi na mé otázky a za váš čas.